



**РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА**



Заштитник грађана

**ПОСЕБАН ИЗВЕШТАЈ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА
О РАДУ ГРУПА ЗА КООРДИНАЦИЈУ И САРАДЊУ
НА ПОДРУЧЈУ ГРАДА БЕОГРАДА**

Септембар, 2020.

Издавач
Заштитник грађана

За издавача
мр Зоран Пашалић

Уредница
Јелена Стојановић

Тираж
150

Година издавања
2020.

Прелом и штампа
„Донат Граф“ д.о.о, Београд

ISBN 978-86-87945-62-3

ПОСЕБАН ИЗВЕШТАЈ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА
О РАДУ ГРУПА ЗА КООРДИНАЦИЈУ
И САРАДЊУ НА ПОДРУЧЈУ ГРАДА БЕОГРАДА

Септембар, 2020.

ИСТРАЖИВАЧКИ ТИМ:

Заштитник грађана

Гордана Илић
Ана Окановић
Борјана Перуничич
Данијела Радојевић
Гордана Стевановић

Аутономни женски центар

Тања Игњатовић
Вања Мацановић

Извештај је припремљен у сарадњи са невладином организацијом Аутономни женски центар, уз подршку Мисије ОЕБС-а у Србији. Штампање извештаја подржала је ОАК фондација.

Напомена: Ставови изречени у извештају припадају искључиво ауторкама и њиховим сарадницама и не представљају нужно званичан став Мисије ОЕБС-а у Србији ни ОАК фондације.



Organizacija za evropsku
bezbednost i saradnju
Misija u Srbiji

САДРЖАЈ

1. Увод	7
2. Методологија прикупљања и обраде података	9
3. Рад група за координацију и сарадњу	13
3.1. Број и динамика одржавања састанака	13
3.2. Врста и број разматраних предмета	14
3.3. Начин и динамика разматрања новопријављених случајева	15
3.4. Индивидуални план заштите и подршке жртвама	16
3.5. Учешће жртва насиља на састанцима	17
3.6. Учешће представника других институција на састанцима	18
3.7. Записници са састанака	19
3.8. Закључак	21
3.9. Препоруке за унапређење	23
4. Анализа случајева разматраних на састанцима група	25
4.1. Родна димензија насиља у породици	25
4.2. Сроднички однос могућих учинилаца и жртва	25
5. Поступање у новопријављеним случајевима насиља у породици разматраним на састанцима група	27
5.1. Процена ризика извршена од стране полицијских службеника.	27
5.2. Вредновање процене ризика	29
5.3. Изрицање усмених упозорења од стране полицијских службеника	30
5.4. Изрицање хитних мера	33
5.5. Продужење хитних мера	34
5.6. Непоштовање хитних мера	35
5.7. Подношење кривичних пријава	36
5.8. Примена мера задржавања	38
5.9. Закључивање споразума о признавању кривице	40
5.10. Разматрање случајева малолетних учинилаца насиља у породици	41
5.11. Индивидуални планови заштите и подршке жртвама	42
5.12. Закључак	45
5.13. Препоруке за унапређење	46
6. Поступање у случајевима насиља над децом у породици разматраним на састанцима група	49
6.1. Поступање надлежних органа	49
6.2. Закључак	54
6.3. Препоруке за унапређење	55

7. Примена Закона о спречавању насиља у породици из перспективе стручних радника Градског центра за социјални рад у Београду	57
7.1. Међусекторска сарадња и координација	57
7.2. Кадровски и технички капацитети Градског центра за социјални рад у Београду	59
7.3. Интерна организација Градског центра за социјални рад у Београду	60
7.4. Услуге у заједници	61
7.5. Закључак	62
Анекс 1	
Нормативни оквир и међународни стандарди	63
Анекс 2	
Статистички приказ података	77

1. УВОД

Законом о спречавању насиља у породици¹, чија је примена почела 1. јуна 2017. године, на општи и јединствен начин уређени су организација и поступање државних органа и установа, а тиме истовремено створени услови за делотворно спречавање насиља у породици и хитну, благовремену и делотворну заштиту и подршку жртвама насиља.

Овим законом, који је израђен и на основу бројних препорука, мишљења, предлога и иницијатива које је Заштитник грађана претходних година упућивао² надлежним органима, између осталог предвиђено је оснивање група за координацију и сарадњу на подручју сваког основног јавног тужилаштва, које чине представници³ тужилаштва, полицијских управа и центара за социјални рад и њихово редовно састајање.

После готово годину дана примене, Заштитник грађана је због непостојања потпуних информација о примени Закона о спречавању насиља у породици, спровео наменско истраживање на ову тему и сачинио посебан извештај. У прикупљању података за истраживање и њиховој обради учествовао је и Аутономни женски центар који врши независно праћење примене Закона од његовог ступања на правну снагу⁴.

Предмет извештаја је анализа поступања стручњака из надлежних државних органа приликом примене Закона о спречавању насиља у породици и њихово заједничко деловање у групама за координацију и сарадњу, на основу података добијених од Градског центра за социјални рад у Београду за мај месец 2018. године. Подаци овог органа за један месец представљају нешто више од петине укупног броја пријављених и разматраних случајева насиља у породици на месечном нивоу за територију Републике Србије због чега их је Заштитник грађана издвојио као репрезентативан узорак за истраживање. Ипак, иако се налази извештаја односе на податке

¹ „Службени гласник РС”, број 94/16.

² Годишњи и посебни извештаји Заштитника грађана доступни на: <http://www.zastitnik.rs/index.php/izvestaji/godisnji-izvestaji>, <http://www.zastitnik.rs/index.php/lang-sr/izvestaji/posebnii-izvestaji/3710-2015-02-24-13-35-38>;

<http://www.rodnaravnopravnost.rs/attachments/article/230/Poseban%20izvestaj%20Zastitnika%20gradana%20%D0%BE%20obukama.pdf>;

<http://www.zastitnik.rs/index.php/lang-sr/izvestaji/posebnii-izvestaji/3710-2015-02-24-13-35-38>.

Препоруке доступне на: <http://www.ombudsman.rs/index.php/2012-02-07-14-03-33/4869-z-sh-i-ni-gr-d-n-pr-p-zn-i-n-silj-u-p-r-dici>.

³ Сви термини који су у тексту изражени у граматичком мушком роду, подразумевају припадни мушки и женски род лица на који се односи.

⁴ Доступно на: <https://www.womenngo.org.rs/resurs-centar>.

прикупљене пре више од две године, важно је нагласити да су налази и даље релевантни, о чему сведочи пракса и искуства Заштитника грађана.

У извештају су представљени подаци о поступању надлежних органа у случајевима насиља у породици, њихов рад у оквиру група за координацију и сарадњу, као и досадашња искуства запослених у 17 одељења Градског центра за социјални рад у Београду у примени Закона о спречавању насиља у породици, са фокусом на процедуре и организацију активности. Будући да није успостављена јасна евиденција о примени Закона о спречавању насиља у породици која се преваходно односи на мере из индивидуалних планова заштите и подршке жртвама насиља у породици, избор података направљен је и због тога што је било важно да се расветли и примена овог аспекта поступања.

Прикупљени подаци указују на то да је од почетка примене Закон о спречавању насиља у породици донео побољшања у систему заштите од насиља у породици и партнерским односима, пре свега у погледу комуникације између органа надлежних за евидентирање, спречавање и санкционисање породичног насиља. Такође, предузимање мера у овим случајевима је постало ефикасније и благовременије, а поступајући службеници боље препознају насиље и његове облике.

Међутим, и даље постоје недостаци у примени чије отклањање је неопходно за успостављање ефикасније и делотворније системске заштите жртва насиља. Озбиљан проблем представља недостатак стручног особља у центрима за социјални рад, затим непостојање јединствене електронске евиденције података о насиљу у породици у свим надлежним органима, али и непостојање централне евиденције о насиљу у породици.

Препоруке и закључци овог извештаја могу бити од користи за унапређење рада државних органа надлежних за спречавање насиља у породици, посебно за организовање додатних стручних обука за представнике тужилаштва, полицијских управа и центара за социјални рад који чине групе за координацију и сарадњу. Такође, могу бити релевантно полазиште за планирање и спровођење додатних активности у области заштите од насиља у породици, како би била унапређена примена закона.

2. МЕТОДОЛОГИЈА ПРИКУПЉАЊА И ОБРАДЕ ПОДАТАКА

У недостатку потпуних информација о примени Закона о спречавању насиља у породици, као и о ефектима предузетих мера, али и о организационим аспектима спровођења овог прописа, у сарадњи са Аутономним женским центром Заштитник грађана је спровео истраживање праксе и сачинио извештај о налазима.⁵ Предмет овог извештаја је поступање стручњака из надлежних државних органа, у примени Закона о спречавању насиља у породици, кроз њихово заједничко деловање у групама за координацију и сарадњу, а из перспективе Градског центра за социјални рад у Београду. Посебна пажња је посвећена садржају индивидуалних планова мера заштите и подршке жртвама, сарадњи са другим надлежним органима и потребама стручњака из ове установе. Циљ истраживања био је да се сагледа примена Закона о спречавању насиља у породици шире од приказа квантитативних података из јавно доступних извештаја. Такође, прикупљени подаци ће послужити Заштитнику грађана приликом планирања и спровођења осталих активности у области заштите од насиља у породици. На основу налаза дате су конкретне препоруке за унапређење рада надлежних органа, како би своје поступање, процене и планове прилагодили специфичностима које са собом носи насиље у породици и одговорили на потребе жртава насиља у породици, у краткорочном и дугорочном смислу.

У складу са предметом и циљем истраживања, а услед ограничених ресурса, Заштитник грађана је као репрезентативан узорак издвојио предмете са територије Града Београда за један месец имајући у виду да они чине 22% од укупног броја пријављених и разматраних случајева насиља у породици на месечном нивоу за територију Републике Србије. Како би се стекао што бољи увид у поступање надлежних органа у систему заштите жртава насиља у породици, подаци су прикупљени увидом у евиденције органа старатељства, записнике са група за координацију и сарадњу и индивидуалне планове заштите и подршке жртвама насиља, сачињаване на састанцима група за координацију и сарадњу као и током фокус група⁶ којима су присуствовали водитељи случаја и руководиоци свих одељења

⁵ Истраживање је спроведено у сарадњи са Аутономним женским центром чије чланице су припремиле упитник и водиле фокус групе на којима су прикупљани подаци и, затим, извршиле обраду и анализу тих података. Истраживање је финансијски подржала Мисија ОЕБС-а у Србији.

⁶ Врста квалитативне истраживачке технике у оквиру које учесници дискутују на задату тему.

Градског центра за социјални рад у Београду, као и чланови група за координацију и сарадњу.

Увид у евиденције органа старатељства и записнике и индивидуалне планове заштите и подршке жртвама

У првој фази, Заштитник грађана је почетком августа 2018. године од свих 17 одељења Градског центра за социјални рад у Београду затражио податке о поступању у случајевима насиља у породици. Ти подаци су обухватили и анонимизирани копије свих записника као и индивидуалних планове заштите и подршке жртвама насиља у породици за све случајеве разматране на састанцима група за координацију и сарадњу одржаним у мају 2018. године. Разматрани су подаци са састанака група са подручја шест београдских тужилаштва и то Првог, Другог и Трећег основног јавног тужилаштва у Београду и основних јавних тужилаштва у Лазаревцу, Обреновцу и Младеновцу⁷.

Према доступним подацима из достављених записника, групе су разматрале укупно 840 случајева насиља у породици, и то 457 новопријављених случајева у периоду од почетка априла до почетка јуна 2018. године, што је последица чињенице да неке групе разматрају случајеве након више од месец дана од дана пријаве насиља, 345 текућих и 38 ванредних случајева. Анализирани узорак чине подаци који су достављени Заштитнику грађана – 454 новопријављених, 328 текућих и 37 ванредних случајева. Сви записници и планови су прегледани и анализирани тако што су подаци разврстани према категоријама у складу са одредницама из Закона о спречавању насиља у породици, а затим квантитативно обрађивани (фреквенције за сваку категорију података). Садржај записника обрађиван је и квалитативно и то по категоријама података, темама и групама за координацију и сарадњу.

Фокус групе

Како би стекао што бољи увид у искуства надлежних органа у примени Закона о спречавању насиља у породици, Заштитник грађана је почетком септембра 2018. године позвао Градски центар за социјални рад у Београду да обезбеди учешће представника свих одељења на фокус групама које ће бити одржане према претходно утврђеном распореду. У циљу што боље припреме за фокус групе, Заштитник грађана је од Градског центра за социјални рад у Београду затражио да за свако одељење достави податке о

⁷ На подручју Првог основног јавног тужилаштва у Београду образовано је пет, на подручју Другог основног јавног тужилаштва четири, а на подручју Трећег основног јавног тужилаштва три подгрупе за координацију и подршку. На подручју Основног јавног тужилаштва у Младеновцу образоване су три подгрупе за координацију и сарадњу, док групе за координацију и сарадњу на подручју основних јавних тужилаштва у Лазаревцу и Обреновцу немају подгрупе.

броју корисника разврстаних према узрасту; броју стручних радника разврстаних према годинама и пословима које обављају; броју пријава насиља у породици за децу разврстаних према годинама и водитељима случаја и броју пријава насиља у породици за пунолетне разврстаних према годинама и водитељима случаја.

Седам фокус група у трајању од по два сата одржано је у периоду од 13. септембра до 11. октобра 2018. године, уз учешће 61 представника свих 17 одељења Градског центра за социјални рад у Београду и то: 31 водитељ случаја, 15 чланова група за координацију и сарадњу и 15 руководиоца одељења Градског центра за социјални рад у Београду.

На фокус групама је разговарано о досадашњим искуствима учесника у примени Закона о спречавању насиља у породици са фокусом на процедуре и организацију активности у оквиру три фазе поступања по пријави насиља у породици: 1) размена информација и извештавање о насиљу у породици у вези са изрицањем хитних мера 2) припрема за састанак групе за координацију и сарадњу, искуства у размени информација, заједничким проценама и генерално сарадњи и 3) израда, примена и праћење примене индивидуалних планова заштите и подршке жртвама насиља у породици. Уз сагласност присутних, сачињени су аудио записи састанака без навођења личних података учесника. Аудио записи су детаљно транскрибовани након чега је текст анализиран, кодиран и структуриран према категоријама података на основу којих је и сачињен извештај. Подаци су квалитативно обрађени, а у извештају су представљени по темама тако да укључе мишљења свих саговорника.

3. РАД ГРУПА ЗА КООРДИНАЦИЈУ И САРАДЊУ

Закон о спречавању насиља у породици предвиђа образовање и дефинише рад група за координацију и сарадњу. Групе за координацију и сарадњу оснивају се на подручју сваког основног јавног тужилаштва и чине га представници надлежних центара за социјални рад, полицијских управа и основних јавних тужилаштва. Према Закону, ове групе се састају најмање једном у 15 дана и разматрају сваки случај насиља у породици који није окончан правноснажном судском одлуком, као и случајеве када је потребно да се пружи подршка и заштита жртвама насиља у породици.⁸ У наставку следи преглед и анализа активности група за координацију и сарадњу према кључним сегментима њиховог рада.

3.1. БРОЈ И ДИНАМИКА ОДРЖАВАЊА САСТАНАКА

У току маја 2018. године 17 група за координацију и сарадњу са територије Града Београда одржало је укупно 43 састанка. Највише одржаних састанака у некој групи је шест, а највећи број група имао је законом прописан број састанака – два месечно. Само једна група је имала један састанак у току месеца. На састанцима су разматрани и новопријављени и текући и ванредни случајеви⁹ насиља у породици, а састанци су трајали од 45 минута до пет часова.

Све групе достављале су записнике са састанака одељењима Градског центра за социјални рад у Београду. Заштитнику грађана су од стране 17 одељења Градског центра за социјални рад у Београду на увид достављена 44 записника.

⁸ Групе за координацију и сарадњу доносе пословнике о раду којима се ближе уређује њихов начин рада и одлучивања.

⁹ Новопријављени случајеви су случајеви који се по први пут разматрају на састанцима група за координацију и сарадњу. Текући случајеви су случајеви који су већ разматрани једном или више пута на састанцима група за координацију и сарадњу. Ванредни случајеви су случајеви који се због хитности и сложености разматрају на ванредним састанцима група за координацију и сарадњу (нпр. случај насиља у породици извршен од стране лица са менталним сметњама које је након тога хоспитализовано-задржано у здравственој установи без свог пристанка. У овом случају надлежни полицијски службеник процењује ризик, али не може изрећи хитну меру, нити уручити наређење учиниоцу стога што је он хоспитализован).

3.2. ВРСТА И БРОЈ РАЗМАТРАНИХ ПРЕДМЕТА

Број и врста разматраних случајева разликују се од групе до групе. Један број група разматрао је само новопријављене случајеве, док су неке друге групе разматрале и новопријављене и текуће случајеве. Мањи број група је разматрао новопријављене, текуће и ванредне случајеве (видети приказ у Табели бр.1).

Неке групе доставиле су податке о већем броју жртава него што је било разматраних случајева на састанцима будући да нису сви случајеви пријављени Градском центру за социјални рад у Београду били разматрани на састанцима група. На састанцима три групе није било предмета у којем није била изречена хитна мера. Број новопријављених случајева које су две групе разматрале био је несразмерно мали у односу на број становника подручја које је обухваћено групом, у оквиру једног основног јавног тужилаштва и у односу на број случајева који су разматрани на групама сличне величине.

Већи број група разматрао је не само случајеве насиља у породици прописане чл. 194 Кривичног законика¹⁰, већ и друга кривична дела из Чл. 4 Закона о спречавању насиља у породици (углавном *пропањање*), док су неке групе разматрале углавном само случајеве из чл. 194. Кривичног законика. У случају неких група се није могло утврдити која врста случајева је разматрана. На ретким састанцима група на којима је било одлучено да се случај проследи Вишем јавном тужилаштву у Београду. Ниједном није био присутан заменик вишег јавног тужиоца, а само је једна група имала текући случај који је упутила Тужилаштву за високотехнолошки криминал, а који им је био враћен на надлежност.

У мају и почетком јуна 2018. године 17 група за координацију и сарадњу разматрале су укупно 840 случајева насиља у породици, од чега 457 нових случајева насиља, 345 текућих и 38 ванредних случајева. Подаци Републичког јавног тужилаштва за мај 2018. године за територију Града Београда¹¹, до којих је дошао Аутономни женски центар, слични су подацима из прегледаних записника. У истом периоду у целој Србији, према статистици Републичког јавног тужилаштва, разматрано је укупно 3,829 случајева, од чега новопријављених 1,852, текућих 1,891 и 86 случајева за убрзавање поступака (ванредних). Ови подаци показују да су групе за координацију и сарадњу у 17 београдских општина разматрале 21,8%

¹⁰ „Службени гласник РС”, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19.

¹¹ Наведено је да је разматрано укупно 801 случај, од тога 410 новопријављених, 376 текућих и 15 случајева за убрзавање поступака (ванредних).

свих случајева који су у мају 2018. године разматрани на нивоу Републике Србије¹².

Међутим, број разматраних случајева на групама за координацију и сарадњу био је изразито неуједначен (видети у Табели бр. 1), што може да буде узроковано различитим факторима, као што су величина територије и број становника, али и разлике у препознавању случајева насиља у породици (да се насиље у породици не квалификује као поремећени породични односи или брачни сукоб), разлике у односу на то да ли су у разматрање укључене све пријаве насиља у породици независно од исхода, да ли су разматрани само новопријављени или и текући и ванредни случајеви, да ли су обухваћена и друга кривична дела или само кривично дело насиље у породици чл. 194. Кривичног законика и слично.

Овако велике разлике у броју разматраних случајева на једном састанку и у временском трајању састанака показују да је рад посматраних група веома неуједначен, некада чак и у оквиру истог тужилаштва.

Искуство Аутономног женског центра, који је заједно са Министарством правде спроводио Програм подршке групама за координацију и сарадњу у Србији¹³, показује да је на једном састанку групе у трајању од четири сата могуће размотрити до 30 новопријављених случајева уколико је направљена добра припрема свих служби за састанак.

Након сагледавања броја и врста разматраних случајева сваке појединачне групе, може се закључити да се њихов рад разликује најпре по томе да ли се разматрају сви новопријављени, а затим да ли се разматрају текући и ванредни случајеви. Није било могуће утврдити ко је у оквиру групе одлучио који ће случајеви бити разматрани на састанцима група (видети приказ у Табели бр. 8).

3.3. НАЧИН И ДИНАМИКА РАЗМАТРАЊА НОВОПРИЈАВЉЕНИХ СЛУЧАЈЕВА

Број новопријављених случајева у групама кретао се од 13 до 56, а све осим једне групе одржале су два и више састанака месечно, што указује на постојање одређених проблема приликом припреме и организације састанака тих група. Пракса у раду група показује велика одступања од онога што је била намера законодавца. Иако Закон о спречавању насиља у породици није детаљно регулисао након колико времена ће на састанку групе бити разматрани новопријављени случајеви, прописивање одржавања најмање два

¹² Од тога је било 24,7% свих новопријављених, 18% свих разматраних текућих и 41,9% свих предмета за убрзавање поступака.

¹³ Програм је реализован уз подршку Програма за развој Уједињених нација (УНДП).

састанка месечно указује на намеру законодавца да се новопријављени случајеви разматрају на првом наредном састанку, тј. најкасније у року од 15 дана, како би у том периоду – док траје продужена хитна мера или притвор до 30 дана – био направљен индивидуални план заштите и подршке којим би биле договорене мере и активности за обезбеђивање даље безбедности жртве.

Међутим, подаци из прегледаних записника показују да је не мали број група у мају и јуну 2018. године разматрао одређен број новопријављених случајева тек пред сам истек прописане мере и/или након што је протекло више од месец дана од пријаве, док за неколико група тај податак није било могуће утврдити. Уколико је у неком од тих случајева била изречена и продужена хитна мера или одређен притвор до 30 дана, поставља се питање на који начин се водило рачуна о даљој безбедности жртве.

3.4. ИНДИВИДУАЛНИ ПЛАН ЗАШТИТЕ И ПОДРШКЕ ЖРТВАМА

Скоро све групе за координацију и сарадњу израђују индивидуалне планове заштите и подршке жртвама у складу са Законом о спречавању насиља у породици. Ови планови садрже мере заштите и мере подршке, али се њиме одређују и извршиоци конкретних мера и рокови за њихово предузимање, као и план праћења и процене делотворности планираних и предузетих мера. Закон не дефинише обавезу израде индивидуалног плана заштите и подршке која је у вези са проценом степена безбедносног ризика, али његова превентивна сврха упућује на то да би у свим ситуацијама када се констатује ризик, без обзира на ниво, требало израдити индивидуални план (видети Табели бр. 2).

Пракса у доношењу одлуке о томе да ли се у сваком појединачно разматраном случају израђује индивидуални план се разликује. У највећем броју група планови се праве по процени групе. У неким групама израђују се за сваки новопријављени случај насиља, у неколико група само за случајева са процењеним средњим и високим ризиком од непосредне опасности од насиља у породици, као и за случајеве у којима је процењен низак степен ризика од насиља, јер се извршилац насиља налази у притвору, док мањи број група планове израђује само када је процењен висок ризик од насиља.

Током маја и почетком јуна 2018. године групе су израдиле 412 индивидуалних планова на формуларима (228 у новим случајевима, 173 у текућим и 11 у ванредним). Заштитнику грађана је достављено укупно 393 индивидуалних планова на формуларима (221 у новим случајевима, 162 у текућим и 10 у ванредним), међу којима и пет планова за случајеве који нису били наведени у достављеним записницима група за координацију и сарадњу.

Према достављеним подацима, највише урађених индивидуалних планова које је једна група израдила је 92. Ова група је истовремено имала и највише планова у текућим случајевима – 66. Највећи број планова у новопријављеним случајевима је 37, док је највећи број планова у ванредним случајевима осам. Неке групе су у записницима наводиле да је донета одлука о даљем поступању, али нису забележиле план на посебном обрасцу, будући да се није радило о високом ризику за који они праве план на обрасцу.

Групе које су разматрале текуће/ванредне случајеве констатовале су или да је план испуњен па је случај архивиран, или су планови ради ревидирања добијали нов број. Једна група је код сваког ревидираног плана у загради наводила и претходне бројеве планова израђених за исти случај, што говори о томе да су неки случајеви разматрани на групи и више пута и да се наставља њихово разматрање све до коначног разрешења. Такође, овај податак разјашњава због чега су неке групе имале у мају 2018. године три пута више текућих случајева разматраних на групи од новопријављених – тај однос је у конкретном случају био 106:30.

3.5. УЧЕШЋЕ ЖРТАВА НАСИЉА НА САСТАНЦИМА

На састанцима група за координацију и сарадњу, али не нужно и у изради индивидуалног плана заштите и подршке, учествовао је мали број жртава насиља у породици. Од три позване жртве, само две су учествовале у разматрању случаја. Једна група је на састанак позвала и жртву и насилника.

И док група на којој је била присутна жртва насиља није у записник унела закључак/план групе (*жртва је по усменом позиву дошла на састанак групе да каже да се и даље плаши сурућа, да јој је послао поруку у којој је пита како је, али да и она поруку њу узнемирава*) друга група је, поред уношења свих детаља случаја, навела и свој предлог упућен поступајућој заменици тужиоца (психијатријско вештачење на болест зависности, продужење притвора и меру безбедности забране прилажења и комуникације из чл. 89а Кривичног законика), али тај план није стављен у формулар.

Две групе су позивале жртве телефоном. Једна група је током састанака разговарала са шест жртава у новопријављеним случајевима, док је друга група контактирала шест жртава у текућим и ванредним случајевима, од којих су четири на тај начин одустале од кривичног гоњења.

3.6. УЧЕШЋЕ ПРЕДСТАВНИКА ДРУГИХ ИНСТИТУЦИЈА НА САСТАНЦИМА

Као и жртве, представници других институција и организација су позивани да присуствују разматрању случаја о којем имају знања или могу да пруже помоћ и подршку. Тако се, у вези са текућим случајем једне групе, позиву одазвао представник Националне службе за запошљавање, а у другом случају састанку је присуствовала ординирајућа докторка Клинике за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“.

Иако су на састанцима неких група разматрани предмети који су у надлежности Вишег јавног тужилаштва – Одељења за малолетнике, ни на једном састанку групе није забележено присуство заменика вишег јавног тужиоца у Београду.

Закон о спречавању насиља у породици¹⁴ прописује да групом за координацију и сарадњу председава члан групе из реда заменика основног јавног тужиоца. Закон наводи изузетак¹⁵ у случају ако је за гоњење учинилаца кривичних дела из закона надлежно више јавно тужилаштво и тада виши јавни тужилац именује свог заменика који је завршио специјализовану обуку да учествује у раду групе и њоме председава. Подаци показују да овај члан закона није поштован, односно да у случају малолетног извршиоца кривичног дела Насиље у породици (чл. 194. Кривичног законика) виши јавни тужилац није именовао свог заменика, иако је реч о предмету који је у надлежности Вишег јавног тужилаштва – Одељења за маолетнике, као на пример:

Мајка је пријавила малолетној сина да ју је ударио због штоа што му је приговорила јер је узео чоколадицу коју не сме да једе јер је дијабетичар. О овом случају је обавештено Више јавно тужилаштво, била је дежурна радница центра за социјални рад са полицијским службеником, син је смештен у васпитно-поправни дом. Мајка је поново пријавила сина да је побегло из дома и прешукао је, а онда још једном. Син је у бекству. Породица се налази на евиденцији центра за социјални рад дужи низ година. Група је сматрала да је висок ризик. Породица није на евиденцији основној јавној тужилаштва које сисе доставља Вишем јавном тужилашству. Група је проценила да је у овом случају ризик од насиља у породици висок и сачинила је индивидуални план заштите и подршке жртва.

¹⁴ Члан 26, став 3.

¹⁵ Члан 26, став 4.

У записнику група није било наведено да је делом састанка на коме је разматран случај из надлежности Вишег јавног тужилаштва председавао/учествовао заменик вишег јавног тужиоца, а није постојао ни податак да је исти био позван.

3.7. ЗАПИСНИЦИ СА САСТАНАКА

По завршетку сваког састанка, група за координацију и сарадњу сачињава записник који садржи податке о сваком од случајева разматраним на састанцима. Када је реч о садржини записника које су групе за координацију и сарадњу сачињавале у посматраном периоду, они би се могли сврстати у неколико група: детаљни записници, записници сведени на најбитније информације, записници који оскудевају информацијама уз ретке изузетке и уопштени записници.

У детаљним записницима подаци из полиције су углавном детаљни код нових случајева, а непотпуни код текућих случајева. Неки не садрже многе важне податке о пријављеном догађају, док неке полицијске станице веома детаљно извештавају са описима ранијих интервенција. Такође, подаци центара за социјални рад су углавном детаљни код текућих, а оскудевају информацијама код нових случајева. Подаци основних јавних тужилаштва за неке групе веома су детаљни док се за неке даје минимум информација. За неке групе основна јавна тужилаштва нису имала ниједну информацију из своје евиденције.

У записницима сведеним на најбитније информације – код неких група подаци из полиције су детаљни код нових, а оскудни код текућих случајева, док код неких група нема података о ранијим интервенцијама полиције или су ти подаци врло оскудни. Подаци центара за социјални рад су детаљнији код текућих, а уопштени код нових случајева док основна јавна тужилаштва дају минимум информација, а у ретким случајевима оне су детаљније.

У записницима који оскудевају информацијама уз ретке изузетке код једне групе подаци из полиције су детаљнији код новопријављених случајева, а уопштени код текућих. Центри за социјални рад углавном имају податке о случају, док основна јавна тужилаштва наводе минимум информација, с тим да су ти подаци у неким случајевима детаљнији.

У уопштеним записницима подаци из полиције су оскудни или нису ни наведени. Подаци центара за социјални рад су такође или уопштени или у потпуности изостају док су подаци из основних јавних тужилаштва или детаљнији у односу на друге две институције или их скоро и нема, осим повремено наведеног броја предмета. Из записника који су класификовани као уопштени, водитељи случаја у центрима за социјални рад, као и

поступајући заменици јавних тужилаца или надлежни полицијски службеници, углавном не могу ништа да закључе, нити имају информације о томе у ком правцу је група одлучила да пружа даљу заштиту жртви.

Иако је Републичко јавно тужилаштво послало свим основним јавним тужилаштвима образац записника са састанка групе, у вођењу записника од стране појединих група уочене се одређене разлике. Подаци о датуму, времену почетка и краја састанка, месту одржавања, присутним члановима групе, затим упозорење о тајности података, потписи чланова групе и записничара наведени су у свим достављеним записницима.

Када је реч о периоду за који се разматрају новопријављени случајеви, неколико група је на почетку записника у којем се разматрају новопријављени случајеви констатовало период за који се ти случајеви разматрају. За једну групу то није могло бити установљено јер центар за социјални рад није доставио записнике са састанака у целости. Једна група је навела период али је увидом у садржину записника утврђено да тај период није био прецизан јер су били разматрани новопријављени случајеви који су се догодили и пре наведеног периода. Једна група је навела да се разматрају новопријављени случајеви почевши од претходног састанка, а затим је у самом уводу дала сумиране информације о томе који ће случајеви бити разматрани. Већи број група није наводио период.

Само две групе нису навеле датуме када су новопријављени случајеви били пријављени, па из записника тих група није било могуће установити ни период за који су били разматрани случајеви на састанцима у мају 2018. године.

Од 11 група које су разматрале и новопријављене и текуће/ванредне случајеве, само из записника две групе није се могло јасно утврдити који случајеви су били новопријављени, а који текући.

Само три од 17 група није разматрало обједињено више пријава између истих актера. Остало је нејасно на који начин те групе разматрају предметне случајеве ако их не сагледавају у целости и ако се план доноси након разматрања првог догађаја а не након последњег.

Скоро све групе су се у вези са сваким разматраним случајем изјашњавале о степену ризика с тим да постоје случајеви у којима су неке групе закључиле да тренутно не могу да процене ризик. Само из записника две групе није било могуће утврдити на који начин је процењиван ризик од понављања насиља у сваком конкретном случају.

Мање од половине укупног броја група навредило је одлуку након сваког размотреног новопријављеног случаја. За једну групу је то често и једина реченица која се наводи у записнику. Код једне групе већина одлука је садржавала само ову реченицу: *Одлука у предмету ће бити донета након достављања извештаја полицијске станице и извештаја центра за социјални*

рад. Пример добре праксе представља записник групе која је увела посебан поднаслов *Одлука групе*, а затим цео пасус у којем је наведен процењен ризик и конкретна упутства на који начин треба да поступе професионалци који поступају у тим предметима.

Након сваког случаја у којем је одлучено да се направи индивидуални план заштите и подршке жртви, 11 група је навело да саставни део записника чини план под одређеним бројем, док за једну групу тај податак није могао бити утврђен из разлога што формално, на прописаном обрасцу, није био направљен ниједан план. Једна група на записницима констатује да се *пристајући изради плана заштите и подршке за предмете који су формиран у извештајном периоду*, дакле констатује се број плана али недостаје текст плана и попуњен образац, док друга група у тексту записника, поред констатације да се сачињава индивидуални план заштите и подршке заведен под одређеним бројем, наводи и датум када ће план бити представљен на састанку групе.

Свака група има своје специфичности вођења записника. Једна група наводи да је случај *први пут разматран на састанку*, док друга констатује на крају записника да су *представници центра за социјални рад доставили извештаје за предмете* који су таксативно наведени. Део записника једне групе носи назив *Текући предмети тужилаштва*. У записнику једне групе је било наведено *„на инсистирање радника центра за социјални рад захтева се инфо о стацијама у предметима“*.

Велики број група на самом крају записника наводи датум и време, а неке и место наредног састанка групе. На крају записника малог броја група наведен је део који представља сумирање података о разматраним случајевима. Овакво поступање група представља пример добре праксе јер смањује могућност настанка грешке приликом достављања месечних извештаја Републичког јавног тужилаштва.

3.8. ЗАКЉУЧАК

Иако Закон о спречавању насиља у породици није детаљно регулисао након колико времена ће на састанку групе бити разматран новопријављени случај, прописао је обавезу одржавања састанака група најмање два пута месечно како би се обезбедило да се новопријављени случај разматра на првом наредном састанку и то најкасније у року од 15 дана. Та одредба говори о намери да се у том периоду, док траје продужена хитна мера или притвор до 30 дана, направи индивидуални план заштите и подршке којим би биле договорене мере и активности ради даље безбедности жртве. Међутим, резултати анализе рада група показали су да се новопријављени случајеви не разматрају увек на првом следећем састанку групе што онемогућава правовремену и делотворну заштиту жртве насиља. Такође,

уочљиво је и то што групе не разматрају све пријављене случајеве насиља већ само оне за које су изречене хитне мере или притворске предмете. Подаци показују и мали број разматраних случајева других кривичних дела из члана 4 Закона о спречавању насиља у породици.

Ефикасан рад група и благовремено предузимање мера помоћи и подршке жртвама насиља условљено је квалитетном припремом и разменом информација од стране свих чланова групе и континуираном мултисекторском сарадњом.

Иако Закон о спречавању насиља у породици прописује да у изради индивидуалног плана заштите и подршке жртви учествује и жртва, уколико то жели и уколико то дозвољава њено емотивно и физичко стање, веома су ретки случајеви у којима су жртве позиване да учествују на састанцима групе и у изради индивидуалног плана. Активно учешће жртве у доношењу одлука које се ње тичу је јако важно јер жртва најбоље познаје насилника и из сопственог искуства може да предвиди будуће реакције насилника. Да би учешће жртве било конструктивно и њено присуство допринело сачињавању најбољег плана заштите и подршке, неопходно је жртву припремити за учешће на састанку групе. На тај начин се истовремено спречава додатна трауматизација жртве и обезбеђује ефикасност рада групе.

Закон прописује да састанцима група могу присуствовати представници образовних, просветних и здравствених установа и Националне службе за запошљавање, као и друга правна и физичка лица која пружају заштиту и подршку жртви, али је учешће представника других институција и организација на састанцима група такође било веома ретко. Уочљиво је одсуство представника Вишег јавног тужилаштва на састанцима група. Размена информација са здравственим установама је од великог значаја за израду индивидуалних планова и спровођење мера заштите и подршке жртви у случајевима када је могући учинилац насиља особа са менталним сметњама или лице са болешћу зависности. Учесће образовних институција и филијала Националне службе за запошљавање од великог је значаја у ситуацијама када је дете жртва насиља, злостављања и занемаривања.

Садржај и структура записника са састанака група за координацију и сарадњу били су изразито неуједначени, а подаци унети у записнике, и поред прописаног обрасца, нису у свим случајевима били јасни и нису садржали све битне информације од значаја за све учеснике у систему заштите од насиља и подршке жртвама, као што је процењен ризик и конкретна упутства на који начин треба да поступе професионалци који поступају у тим предметима.

Мере заштите морају да пруже безбедност жртви, да зауставе насиље, да спрече да се оно понови и да заштите права жртве. Њих предузимају полиција и јавно тужилаштво. Мере подршке треба да омогуће да се жртви

пружи психосоцијална и друга подршка ради њеног опоравка, оснаживања и осамостаљивања и њих предузимају центар за социјални рад и специјализоване организације цивилног друштва. Закон прописује да је група у обавези да изради индивидуални план заштите и подршке увек када је проценом ризика установљена непосредна опасност од насиља у породици. Индивидуални план заштите и подршке жртви мора садржати мере заштите и мере подршке жртви, а њиме се одређују и извршиоци конкретних мера и рокови за њихово предузимање, као и план праћења и процене делотворности планираних и предузетих мера.

Анализом рада група утврђено је да се индивидуални план заштите и подршке не израђују у свим случајевима када је установљана непосредна опасност од насиља у породици, а у неким случајевима његова израда зависила је од нивоа процењеног ризика од насиља. Међутим, обавеза израде плана није повезана са процењеним степеном безбедносног ризика, већ установљеном непосредном опасношћу од насиља у породици. Такође, превентивна сврха плана упућује на то да га треба израдити, у свим ситуацијама када се констатује ризик, без обзира на процењени ниво.

3.9. ПРЕПОРУКЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ

- Републичко јавно тужилаштво треба да, поред квантитативног, прати и квалитативни рад група управо због уочених разлика у поступању, броју и начину на који се разматрају случајеви;
- Групе за координацију и сарадњу треба да све новопријављене случајеве разматрају већ на првом наредном састанку групе независно од тога да ли су хитне мере изречене или нису;
- Групе за координацију и сарадњу треба да обезбеде да сви чланови располажу битним информацијама пре разматрања случаја на састанку групе;
- Групе за координацију и сарадњу треба да воде рачуна о томе да подаци које уносе у записнике буду јасни и да садрже све битне информације од значаја за све учеснике у систему заштите од насиља и подршке жртвама;
- Групе за координацију и сарадњу треба да обезбеде присуство жртве на састанку и, уколико је то могуће, њено учешће у изради индивидуалног плана заштите и подршке;
- Групе за координацију и сарадњу треба да израде индивидуални план заштите и подршке жртви у свим ситуацијама када је установљана непосредна опасност од насиља у породици, независно за степена процењеног ризика;

- Групе за координацију и сарадњу треба да обезбеде учешће представника других институција и организација на састанцима група у свим случајевима када је мултисекторска сарадња и размена информација са представницима других надлежних органа, а посебно здравствених и образовних установа, од посебног значаја за израду индивидуалних планова и спровођење мера заштите и подршке жртви, у циљу што боље превенције и заустављања насиља у породици.

4. АНАЛИЗА СЛУЧАЈЕВА РАЗМАТРАНИХ НА САСТАНЦИМА ГРУПА

У мају и почетком јуна 2018. године 17 група за координацију и сарадњу са територије Града Београда разматрало је укупно 457 новопријављених случајева насиља у породици за период од почетка априла до почетка јуна 2018. године, од којих су 454 на записницима група достављена Заштитнику грађана, који чине истраживачки узорак.

4.1. Родна димензија насиља у породици

Анализа родне структуре могућих учинилаца и жртава насиља у случајевима разматраним на састанцима група указује на то да је насиље у породици најчешће било заступљено у партнерском односу и да је првенствено усмерено према особама женског пола, што се односи и на друге сродничке релације. Могући учиниоци насиља били су мушког пола у 81,9% разматраних предмета, женског пола у 15,6% разматраних случајева, у девет предмета то су биле особе мушког и женског пола, а у два предмета овај податак није наведен. Пол жртве насиља у породици у 74,7% случајева био је доминантно женски, у 17,8 % разматраних случајева жртва је био мушкарац, у 4,2 % предмета жртве су биле и мушког и женског пола, док у 15 предмета није наведен пол жртве (видети Табелу бр. 3).

4.2. Сроднички однос могућих учинилаца и жртава

Када је реч о врсти сродничког односа између могућег учиниоца насиља и жртве, најчесталије је присуство *партнерске релације* и то насиље супруга/ванбрачног партнера према супрузи/ванбрачној партнерки (143 случаја), а затим насиље бившег супруга/ванбрачног партнера према бившој супрузи/ванбрачној партнерки (66 случајева), што чини 46% свих новопријављених случајева насиља у породици. Насиље партнерки према мушким партнерима присутно је неупоредиво ређе и то у 11 случајева насиље актуелне, а у шест случајева насиље бивше партнерке, што укупно чини 3,7% свих новопријављених случајева који су разматрани у мају и почетком јуна 2018. године (видети Табелу бр. 4).

Остале сродничке везе по учесталости појављивања су релације синова (8,6%) или очева (5,7%), који су чешће насилни према женским члановима породице и то син према мајци (23), а отац према ћерки (14). Ћерке се појављују као могући учинилац насиља у породици у 3,5% предмета

и то углавном према мајкама (12). Мајке су могући учиниоци насиља у 3,1% предмета, чешће према ћеркама (8). Међу могућим учиниоцима у 40 предмета су други чланови фамилије (зетови, девери, тетке, свекрве, снахе и други). У девет предмета због насиља је пријављен партнер-младић, у једном бивши, а у једном случају партнерка-девојка. Друге релације су много ређе присутне (видети Табелу бр. 4).

5. ПОСТУПАЊЕ У НОВОПРИЈАВЉЕНИМ СЛУЧАЈЕВИМА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ РАЗМАТРАНИМ НА САСТАНЦИМА ГРУПА

Закон о спречавању насиља у породици предвиђа, између осталог, мере којима се спречава различито, паушално и на личним уверењима засновано поступање службеника у истим или сличним пријавама тиме што прописује обавезу процене ризика од стране надлежног полицијског службеника у сваком новопријављеном случају насиља у породици или непосредне опасности од насиља. Увидом у записнике група за координацију и сарадњу са подручја шест београдских основних јавних тужилаштава утврђено је да то није био случај у свим анализираним случајевима.

Прегледани записници дали су податке о поступању надлежних органа, пре свега полицијских службеника, приликом пријављивања насиља у породици. Поступање се односи на обавезу обавештавања надлежног полицијског службеника о случају насиља у породици или непосредној опасности од њега, обавезу надлежног полицијског службеника да изврши процену ризика од насиља у породици, обавезу прослеђивања процене ризика надлежним органима, изрицање хитних мера учиониоцу у случају установљавања непосредне опасности од насиља у породици након процене ризика као и вредновање процене ризика од стране поступајућих тужилаца.

5.1. ПРОЦЕНА РИЗИКА ИЗВРШЕНА ОД СТРАНЕ ПОЛИЦИЈСКИХ СЛУЖБЕНИКА

Законом о спречавању насиља у породици¹⁶ прописано је да је при процени ризика нарочито потребно да се води рачуна о следећим факторима ризика: да ли је могући учинилац раније или непосредно пре процене ризика учинио насиље у породици и да ли је спреман да га понови, да ли је претио убиством или самоубиством, поседује ли оружје, да ли је лице са менталним обољењима и сметњама или злоупотребава психоактивне супстанце, да ли постоји сукоб око старатељства над дететом или око начина одржавања личних односа детета и родитеља који је могући учинилац, да ли је могућем учиониоцу изречена хитна мера или одређена мера заштите од насиља у породици, да ли жртва доживљава страх и како она процењује ризик од насиља.

¹⁶ Члан 16.

У великом броју анализираних случајева констатовано је да је ризик низак, да нема ризика или да је реч о инциденту, али остале информације које су наведене у записницима не наводе на тај закључак, као нпр. у следећем случају:

Суџруџа је дошла у полицијску станицу да пријави суџруџа за дугогодишње насиље, у браку су 40 година, сада ју је вређао и прешио јој. Суџруџа у својој изјави тврдио суџрошно, односно да је она вербално најадала њега. Њему је одузето оружје. Нису прекршајно ни кривично тоњени. Дежурна заменица основној јавној тужиоца рекла је да у овом случају нема обељја кривичној дела. Надлежни полицијски службеник је рекао да нема ризика. Суџружници нису на евиденцији центра за социјални рад, ниши су на евиденцији основној јавној тужилаштва. Група је донела закључак да је степен низак и да предмет треба архивирати.

У једном броју случајева надлежни полицијски службеници нису проценивали ризик, што је супротно одредбама Закона о спречавању насиља у породици. Групе су доносиле закључке о томе да нема ризика или да је степен ризика низак, да се ради о инциденту или о сукобу око имовине и изводили закључак да нису потребне мере заштите жртве од насиља, нити доносиће индивидуалног плана заштите и подршке жртви или да је потребно да се случај архивира. Такво поступање илуструју следећи случајеви:

Суџруџа је дошла у ПС да пријави да ју је суџруџа тучао. Патрола полиције је зашћекла оба суџружника и установила да се радило о обостраној тучи. Суџружници нису хћели да се позове хћина помоћ ниши да оду код лекара. Суџружника нема на релеванћним евиденцијама и не желе да се пријављују. Заменица основној јавној тужиоца се изјаснила да нема елементарна кривичној дела, а група закључила да се ради о инциденту.

Комшија је пријавио насиље над комшиницом од стране њеној сина. Жрћва је навела да јој је син тучао новац и да ју је два пута ударио у стомак. Том приликом њен син није био код куће, а, наредној дана она се изјаснила да не жели да тони сина. Полицијски службеник је навео да је жена дементарна и да син брине о њој. Центар за социјални рад се изјаснио да породица није на евиденцији, али да ће бити на праћењу збој година жрћве. Донећ је закључак да је ризик низак.

У једном броју случајева у којима нису изречене хитне мере нити је раћена процена ризика, из достављених записника се није могло закључити да ли су полицијски службеници у патроли у току интервенције консултовали или обавестили надлежног полицијског службеника за насиље у породици,

иако је то предвиђено Законом о спречавању насиља у породици¹⁷. Поједине групе су на састанцима разматрале овакве случајеве и вредновале ризик те су имале прилику да исправе погрешне процене и поступања полицијских службеника/дежурних тужилаца. Ипак, следећи пример показује да поменута прилика није искоришћена:

Суџруџа је пријавила да је суџруџ узнемирава, да ја се плаши и да је зашто ошшла у комшилук, мисли да је он у алкохолисаном сшану, а од шота се лечи. Она је у полицијској сшаници дала изјаву са сином да не желе да њен суџруџ буде кривично тоњен, ниши да се њему изричу хишне мере већ само да буде ушозорен. Ушврђено је да суџруџ има шишшољ. Полицијска шашрола је инштервенисала и 2015. тодине када је шосшуйање завршено усменим ушозорењем полиције. Дежурна заменица основној јавној шужиоца се изјаснила да у овом случају нема елементарна кривичној дела, као и да је шосшребно да случај буде размашран на шруи. Суџруџу је полиција изрекла усмено ушозорење. Ценшар за социјални рад се изјаснио да је суџруџ сшарашељ свом брашу. Ушврђено је да се шроштив суџружника не води кривични шосшуйак. Груја је донела закључак да ризика нема и да је шредметш шосшребно архивирати.

5.2. ВРЕДНОВАЊЕ ПРОЦЕНЕ РИЗИКА

У складу са сврхом доношења Закона о спречавању насиља у породици, процену ризика коју утврди надлежни полицијски службеник приликом пријаве насиља, групе за координацију и сарадњу преиспитују и верификују након што све службе провере своје евиденције и размотре случај.

У записницима група које су разматрале све новопријављене случајеве нашли су се и случајеви у којима је, након што је полицијски службеник утврдио да нема ризика или да је ризик низак или да је у питању инцидент или да се не ради о насиљу у породици, случај разматран и на групи за координацију која је преиспитала и вредновала процену ризика коју је претходно дао надлежни полицијски службеник. Заштитник грађана сматра да је овакво поступање пример добре праксе због тога што омогућава додатну проверу процене поступајућих полицијских службеника. Као пример оваквог поступања можемо навести следећи случај:

Полицијска шашрола је инштервенисала шосшозиву суџруџе која је пријавила узнемиравање од сшране суџруџа. Иако је суџруџа накнадно звала да ошкаже шосшозив шашрола је ишак изашла на шшрен и у сшану

¹⁷ Члан 14.

заштукла сујружнике и њихову малолетну ћерку. Сујрута је тврдила да су се она и сујрут посваћали у вези са ћерком, да између њих није било физичког контакта, што је потврдио и сујрут, а сујрута није имала видљивих повреда. Група је достављен извештај ишроле. У консултацији са дежурним основним јавним тужиоцем наложено је да се од оба сујружника узму изјаве у полицијској станици, да се извештај достави на групи за координацију и сарадњу и центру за социјални рад (наведен број консултације). Истог дана у полицијску станицу је приступила сујрута и дала исказ. Она је навела да не жели да се окреће поступак као и да се не плаши за своју безбедност. Сујрут који је нешто касније дошао у полицијску станицу се сложио са тим. Надлежни полицијски службеник је извршио процену ризика на основу које је утврдио да у овом тренутку не постоји непосредна опасност од насиља у породици. Провером евиденција утврђено је да сујружници раније нису кривично ни прекршајно тоњени као и да не поседују оружје. Увидом у електрични дневник доћаја утврђено је да није било ранијих пријава полицији. Центар за социјални рад је утврдио да сујружници нису раније били на евиденцији, а сада је одређен водитељ случаја. Основни јавни тужилац је утврдио да сујружници нису на евиденцији. Група је донела закључак да је степен ризика низак и предмет је архивиран.

5.3. ИЗРИЦАЊЕ УСМЕНИХ УПОЗОРЕЊА ОД СТРАНЕ ПОЛИЦИЈСКИХ СЛУЖБЕНИКА

У складу са Законом о полицији¹⁸ полицијски службеник упозорава лице које својим понашањем, деловањем или пропуштањем одређене радње може да доведе у опасност своју безбедност или безбедност другог лица или безбедност имовине, да наруши јавни ред или да угрози безбедност саобраћаја на путевима или кад се основано очекује да би то лице могло да учини или да изазове друго лице да учини кривично дело или прекршај. У складу са Законом о спречавању насиља у породици полицијски службеници су дужни да одмах обавесте надлежног полицијског службеника о сваком насиљу у породици или непосредној опасности од њега, а надлежни полицијски службеник има обавезу да одмах по обавештењу процени ризик непосредне опасности од насиља у породици, изрекне хитну меру учиниоцу, ако након процене ризика установи постојање опасности која није непосредна, као и да сва доступна обавештења о насиљу у породици или непосредној опасности од њега и процену ризика достави надлежним органима.

¹⁸ „Службени гласник РС“, бр. 6/16, 24/18 и 87/18.

У 51 новопријављеном случају забележено је да су изречена усмена полицијска упозорења¹⁹, без других врста мера, често упућена обома или свим учесницима и најчешће уз процену да нема ризика од насиља (видети табелу 6), што је у супротности са Законом о спречавању насиља у породици.

Из записника појединих група могло се установити да су полицијски службеници у патроли усмена упозорења изрицали након консултација са надлежним полицијским службеником и/или дежурним тужиоцем. У одређеним случајевима, у записницима је наведено да је надлежни полицијски службеник спровео процену ризика али у записницима није наведен резултат процене, као, на пример, у следећим случајевима:

Суџуџа је пријавила суџуџа полицији да је дошао из места у којем живи у алкохолисаном стању и да је најада. Полицијска патрола је позвала надлежну полицијску службеницу која је тражила од патроле да јој достави посебан извештај, да наложе суђужницима да дођу код ње ради давања исказа и да их упозоре на нарушавање јавног реда и мира. Установљено је да је код ових суђужника било ранијих полицијских интервенција и да нико од њих нема оружје. Нема тачних навода шта су суђужници изјавили током разговора са надлежном полицијском службеницом, већ само да је реч о сукобу око имовине – суџуџа жели деобу брачне тековине и фирме након развода. Обавештен је основни јавни тужилац који је рекао да нема елемената кривичног дела. Урађена је процена ризика и нису изречене хитне мере. Против суџуџа је раније поднета кривична пријава за кривично дело тешка дела против оштите сигурности, а покрећан је и поступак за изрицање мере безбедности из чл. 86 и 288 ст. 3 Кривичног законика²⁰. Суђужници су на евиденцији центра за социјални рад од јануара 2018. Стручна радница сматра да се ради о сукобу око имовине. Суђужници нису на евиденцији основног јавног тужилаштва. Група је донела закључак да се не ради о насиљу већ о нерашчишћеним имовинским односима.

Отац је пријавио сина полицији да је лупао шакама о сто због чега је патрола изашла на лице места. Мајка, суџуџа и сестра пријављеног тврдили су да није било насиља и да су га наговарале да се пријави на лечење од болести зависности, што је он одбио. Пријављени је ове изјаве потврдио. Том приликом је упозорен на нарушавање јавног реда и мира. Поступајући полицијски службеници су написали

¹⁹ У складу са чланом 72. Закона о полицији.

²⁰ „Службени гласник РС“, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19.

посебан извештај и наложили члановима породице да дођу код надлежне полицијске службенице. Након два дана отац је дошао у полицијску станицу да каже да син неће доћи, да се пријавио у Ретно центар на лечење од болести зависности. Урађена је процена ризика. Обавештени су труја за координацију и сарадњу и центар за социјални рад. Породица није на евиденцији центра за социјални рад ни основној јавној шужилаштва. Група је закључила да се не ради о насиљу већ конфликту у породици узрокованом зависношћу од опијата.

У једном случају надлежни полицијски службеник је изрекао само усмено упозорење насилнику али не и хитну меру, у случају кривичног дела насиље у породици²¹ иако је претходно утврдио постојање неколико фактора ризика, садржаних у члану 16. Закона о спречавању насиља у породици, укључујући и раније постојање насиља у породици:

Сујруја је дошла у полицијску станицу и пријавила сујруја да јој стално шаље поруке у којима не прети, али је вређа, наводећи да се води судски поступак у коме је донета привремена мера и сујруја забрањено да је даље узнемирава, као и да је ћерка њој поверена на старање. Даље је навела да је сујрујово поступање пријавила надлежном центру за социјални рад одакле су је упутили у полицијску станицу. Она само хоће да он пресстане да јој шаље поруке које немају везе са преузимањем малолетној девети. Сујруј је у својој изјави навео да је он покренуо развод 2018. године и да је сујрују 2017. године пријавио за ментално и физичко насиље према њему и малолетном девети. Сујруј је даље навео да је сујрузи слао поруке како би она позитивно поступала, али да то неће више чинити. Дежурна јавна шужитељка се изјаснила да у овом случају нема елемената кривичног дела и да је пошредно да се о случају обавести труја за координацију и сарадњу и центар за социјални рад. Увидом у евиденције установљено је да је било више узајамних пријава сујружника. Увидом у Јединствени информациони систем Министарства унутрашњих послова, утврђено је да је на евиденцији из 2015. године за кривично дело Угрожавање јавној саобраћаја из члана. 289 ст. 5 – КЗ, а да није прекршајно осуђиван. Сујружници немају оружје. Надлежни полицијски службеник се изјаснио да ризик од насиља не постоји, а сујруј је уозорен да сујрузи више не шаље поруке. Центар за социјални рад је навео да су сујружници били на сасстанцима трује два пута у 2017. години (нису наведени детали). У евиденцији основној јавној шужилаштва су предметни – Кш из 2018 и 2017. Група је донела закључак да постоји

²¹ Члан 194. став 5. Закона о спречавању насиља у породици.

историја насиља у породици и да је у више наврата разматран предмет именованих. Основно јавно тужилаштво постоји у два предмета, у једном предмету је она осумњичена, заказано је њено саслушање, а у другом предмету из 2017. године, у којем је суђури осумњичени, сprovedене су све доказне радње те ће основни јавни тужилац ускоро донети одлуку. Кривични предмети су здружени како би се по њима обједињено постојало.

У напред наведеном случају је група донела одлуку о обједињавању кривичних предмета који се у основном јавном тужилаштву воде против истог учиниоца, али није донела одлуку да се поднесе нова кривична пријава против супруга за кршење изречених мера заштите.

Из достављених записника девет група за координацију и сарадњу могло се закључити да су на састанцима тих група разматрани и случајеви у којима је пријављено насиље у породици или непосредна опасност од њега, а у којима је полиција изрицала усмена упозорења или подносила захтев за покретање прекршајног поступка, док то није могло бити установљено код преосталих осам група.

5.4. ИЗРИЦАЊЕ ХИТНИХ МЕРА

Законом о спречавању насиља у породици²² је прописано да ако после процене ризика установи непосредну опасност од насиља у породици, надлежни полицијски службеник доноси наређење којим изриче хитну меру учиниоцу (наређењем се могу изрећи обе хитне мере: мера привременог удаљења учиниоца из стана и мера привремене забране учиниоцу да контактира жртву насиља и прилази јој) како би се ефикасно заштитила жртва насиља, али у пракси то није увек случај.

На основу прегледаних записника у 454 новопријављена случаја насиља у породици који су достављени Заштитнику грађана, у 146 случаја изречена је једна или обе (69) полицијске хитне мере, што чини (само) 32,2% од укупног броја пријава насиља у породици у посматраном периоду, што је знатно нижи проценат у односу на просек за Републику Србију где је однос између броја пријављених случајева насиља у породици и броја изречених хитних мера 69,5%²³. У 228 случајева јасно је да нису изречене хитне мере, а у осталим нема јасно изнетог податка о томе (видети приказ у Табели бр. 5). Изречено је 69 полицијских хитних мера удаљења могућег учиниоца из стана/куће (15,2% од броја пријава, односно 50,7% од броја изречених

²² Члан 17. став 1.

²³ Подаци доступни у Осмом независном извештају Аутономног женског центра, који је доступан на: https://www.womenngo.org.rs/images/vesti-20/Osmi_nezavisni_izvestaj_jan_dec_2019.pdf.

хитних мера) и 146 полицијске хитне мере забране контакта и приближавања жртви, тек у сваком трећем пријављеном случају.

Као пример из којег се не види да је надлежни полицијски службеник поступао у складу са Законом о спречавању насиља у породици односно да је, и поред постојања фактора ризика то јест претходно извршеног насиља од стране учиниоца, вршио претходну процену ризика, а затим изрекао хитну меру, можемо навести следећи случај.

Ванбрачна сујруџа је у полицијској станици пријавила ванбрачној сујруџа за физичко и психичко насиље и доставила лекарски извештај. Ванбрачни сујруџ је наредног дана позван у полицијску станицу и том приликом је негирао наводе о насиљу у породици и доставио преписку ванбрачне сујруџе са њеним адвокатом тврдећи да му они намештају. Консултована је дежурна јавна тужишћелка која је наложила да се поднесе кривична пријава за кривично дело насиље у породици из члана 194. Кривичног законика. Ванбрачни сујружници су на евиденцији центра за социјални рад од 2017. године по основу поверавања дешетта. Јавна тужишћелка је саопштила да сујруџ пролази кроз уписник Кшр. у 2017. и 2018. Консултован је висок ризик и направљен индивидуални план заштитне и подршке жртви.

5.5. ПРОДУЖЕЊЕ ХИТНИХ МЕРА

Законом о спречавању насиља у породици²⁴ прописано је да хитна мера коју изриче надлежни полицијски службеник траје 48 часова од уручења наређења учиниоцу, као и да суд може хитну меру продужити за још 30 дана на предлог основног јавног тужиоца. Основни јавни тужилац има обавезу да суду поднесе предлог да се хитна мера продужи у року од 24 часа од часа уручења наређења лицу коме је изречена хитна мера, уз достављање доказа који указују на непосредну опасност од насиља у породици, ако након процувања обавештења и вредновања процене ризика надлежног полицијског службеника установи непосредну опасност од насиља у породици.

На основу прегледаних записника у 454 новопријављена случаја насиља у породици који су достављени Заштитнику грађана, утврђено је да су продужене хитне мере регистроване у 99 новопријављених случајева (67,8% од броја изречених хитних мера, што је знатно нижи просек у поређењу са просеком за Републику Србију где су продужене хитне мере изречене у 99% хитних мера²⁵), нису продужене у 94 случаја, а није било података о

²⁴ Члан 21.

²⁵ Подаци доступни у Осмом независном извештају Аутономног женског центра, који је доступан на: https://www.womenngo.org.rs/images/vesti-20/Osmi_nezavisni_izvestaj_jan_dec_2019.pdf.

томе у 62 случаја. У осталим случајевима (199) није било могуће продужење јер нису биле изречене хитне мере (видети Табелу бр. 5).

Само из записника једне групе било је могуће установити да је у свих 27 новопријављених случајева била изречена и продужена хитна мера.

5.6. НЕПОШТОВАЊЕ ХИТНИХ МЕРА

Законом о спречању насиља у породици²⁶ прописано је да ће казном затвора у трајању до 60 дана бити кажњено за прекршај лице које прекрши хитну меру која му је изречена или продужена.

Подаци из записника говоре да је од 146 случајева насиља у породици у којима је изречена хитна мера, у осам разматраних случајева било процесуирано кршење хитних/продужених хитних мера. То је тек 5,5% од броја случајева у којима је изречена хитна мера, што је такође знатно ниже од просека за Републику Србију који износи од 9-12% у зависности од месеца.²⁷ У четири записника није наведено која казна је изречена због кршења хитних мера, у три случаја је изречена казна затвора у трајању од 20 до 60 дана, а у једном случају новчана казна у износу од 50.000 динара.

Иако су чињенице наведене у записнику група за координацију указивале на то да је учинилац насиља прекршио изречену хитну меру, у једном броју случајева прекршајне судије нису сматрале да су у тим случајевима испуњени услови за изрицање казне због кршења хитне мере у складу са Законом о прекршајима, као на пример:

Мајка је у полицијској станици пријавила сина, који се лечи у Клиници за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“, да не узима терапију наводећи да је она због тога морала да напусти стан. Полицијска није пронашла сина на адреси. Сматра се да има елементи кривичног дела Насиље у породици из члана 194 Кривичног законика. Син је саслушан у полицијској станици, урађена је процена ризика, изречене су му обе хитне мере. Обавештена је и дежурна јавна тужитељка, као и жртва. Истог дана је дошла мајка да дају изјаву и рекла да је син прекршио хитне мере. Консултован је дежурни судија прекршајног суда који је наложио да син буде уозорен. Како је син поново прекршио хитне мере, осуђен је и налази се у затвору. Кривична пријава ће бити поднета накнадно. Мајка и син нису били на евиденцији центра за социјални рад. Група је донела закључак да је

²⁶ Члан 36. став 1.

²⁷ Подаци доступни у Осмом независном извештају Аутономног женског центра, који је доступан на: https://www.womenngo.org.rs/images/vesti-20/Osmi_nezavisni_izvestaj_jan_dec_2019.pdf.

стијен ризика низак. Констатирује се да саставни део овој записника чини индивидуални план заштите и подршке жртви разматран на истом састанку.

5.7. ПОДНОШЕЊЕ КРИВИЧНИХ ПРИЈАВА

Из достављених записника може се установити да су од 454 новопријављена случаја насиља у породици кривичне пријаве поднете у 75 случајева (16,5%), што је мање од просека за Републику Србију који износи од 20-33% у односу на број продужених хитних мера²⁸.

Кривичне пријаве за кршење мере заштите од насиља у породици (ст. 5 чл. 194 КЗ) поднете су у четири случаја у редовном поступку. Ни у једном случају није био процењиван ризик од стране надлежног полицијског службеника, иако се кршење одређене мере заштите за насиље у породици налази међу факторима ризика које су надлежни полицијски службеници били дужни да испитају, као у следећем примеру:

Мајка је пријавила сина и снају да су прекршили меру заштите која им је изречена пресудом. Јавна тужилаштва се изјаснила да треба да се поднесе кривична пријава збој кршења мере заштите²⁹ од насиља у породици у редовном поступку. Центар за социјални рад је рекао да су они подржали изрицање мера заштите и тужи је доставио пресуду. Јавни тужилац је навео да има КТ из 2016. године који је одбачен. Група је проценила да постоји средњи ризик. Израђен је индивидуални план заштите и подршке жртви.

Законом о спречавању насиља у породици прописано је да се њиме уређује спречавање насиља у породици и поступање државних органа и установа у спречавању насиља у породици и пружању заштите и подршке жртвама насиља у породици, као и да се он примењује на сарадњу у спречавању насиља у породици у кривичним поступцима за кривична дела садржана у члану 4. Закона о спречавању насиља у породици, као и на пружање заштите и подршке жртвама кривичних дела одређених овим законом. Када је реч о пријавама за кривична дела садржана у члану 4. Закона о спречавању насиља у породици из записника се могло установити да је седам група поступало у случајевима прогањања и разматрало укупно 10 процесуираних случајева, као на пример у овом случају:

²⁸ Подаци доступни у Осмом независном извештају Аутономног женског центра, који је доступан на: https://www.womenngo.org.rs/images/vesti-20/Osmi_nezavisni_izvestaj_jan_dec_2019.pdf

²⁹ Члан 194. став 5. Кривичног законика.

Чланови групе ујознаћи су са хишном мером изреченом мојућем учиниоцу кривичног дела протањања (чл. 138а Кривичног законика) од сирене надлежног полицијског службеника, којом му је наложено да не контактира жршву и да јој не ирилази – бившем шасшу, ше да је наведена мера на иредлој шужилаштва продужена решењем суда. Као мера иредложен је савешодавни рад од сирене центра за социјални рад у року од 30 дана, иодношење кривичне иријаве у редовном иосшуйку у року од 15 дана од сирене полиције за кривично дело Протањање из члана 138а Кривичног законика и иредузимање доказних радњи од сирене основног јавног шужилаштва у року од 60 дана, укључујући и исихијатријско вешшачење.

У пет случајева на састанцима група констатовано је и чињење кривичног дела угрожавање сигурности (чл. 138 Кривичног законика), као на пример у овом случају:

Поново је иријављен насилник који је већ кришио хишне мере и који иротања бившу девојку, а шиме узнемирава и њене родишеле који та иријављују. Прошв њета је иоднета кривична иријава за кривично дело ирожавање сигурности (чл. 138 Кривичног законика), као и захшев за иокрешање ирекршајног иосшуйка. Насилник је сшално иози-вао бившу девојку и слао јој иоруке на Вибер. Раније иријаве: шокот целој марша и айрила 2018. Коначно је, ио налоју дежурног јавног шужиоца смешшен у Клинику за исихијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“ на вешшачење ио кривичној иријави за иротањање. Лица нису на евиденцији центра за социјални рад. Са насилником је 2018. иодине закључен сшоразум о иризнању кривице за кривично дело ирожавања сигурности (чл. 138 Кривичног законика). Група је донела закључак да је сшеиен ризика средњи и консшашовала да сасшавни гео овог зайисника чини индивидуални илан зашшшше.

Један број учинилаца био је недоступан органима гоњења те су за њима расписиване потраге/потернице. Иако је у неким случајевима било наведено да су могући учиниоци били недоступни и путем телефона, из великог броја случајева није могуће закључити да ли је на други начин покушано остварити контакт са могућим учиниоцем како би био обавештен да треба да се јави у надлежну полицијску станицу. Као пример наводимо следећи случај:

Сештра је иријавила брашда да је найао њу и мајку и да је шра-жио новац за алкохол. Ушврђено је да он нема оружје, да је осућен за кривично дело Насиље у иородици (Члан 194 Кривичног законика) и шо на шесш месеци условно са мером обавезног лечења. Расшисана је

поштрага за њим. Случај је разматран на саслушању групе за координацију и сарадњу 2017. године, а на евиденцији центра за социјални рад се налази од 2004. као малолетник. Група је донела закључак да је ситејен ризика средњи и констатовала да саслушни део овог записника чини индивидуални план заштите.

У неким случајевима група је доносила одлуку о расписивању потраге:

Упућена је полицијска патрола на адресу где се налази лице које је прекршило изречену хитну меру која му је продужена. Заменица јавног тужиоца се изјаснила да нема елемената кривичног дела. Консултована је судија прекршајног суда која је наложила одношење захтева за прекршаје прекршајног поступка као и да лице у скраћеном поступку буде изведено пред суд. Породица је на евиденцији центра за социјални рад, више пута су били на групи. Група је донела закључак да су надлежни органи пружали правну и саветодавну подршку жртвама, да су група није хтела да сведочи иако јој је било речено да ће група моћи да буде упућен на лечење само након сprovedеног кривичног поступка, и да је неопходно да се за њим расписује потрага због кршења хитних мера. Група је констатовала да саслушни део овог записника чини индивидуални план заштите.

5.8. ПРИМЕНА МЕРА ЗАДРЖАВАЊА

У малом броју случајева примењиване су и мере из Законика о кривичном поступку – задржавање осумњиченог (чл. 294 Законика о кривичном поступку) и одређивање притвора³⁰. Могући учиниоци насиља задржавани су 48 сати и/или притварани у најмање 39 случајева (8,5%), од чега су 14 пута задржани 48 сати. Притвор је предлаган у најмање 25 случајева и то четири пута уз/због психијатријског вештачења. Само у једном новопријављеном и пет текућих случајева била је предложена или одређена забрана прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем и посећивања одређених места³¹. Као пример оваквог поступања наводимо следећи случај:

Рођака је пријавила да њена рођака шуче своју мајку, наводећи да је и раније интервенисала полиција. Поступајући полицијски службеници су на лицу места зашекли мајку са повредама, несposобну

³⁰ Члан 211. и члан 212. Законика о кривичном поступку, „Службени гласник РС”, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14 и 35/19.

³¹ Члан 197. Законика о кривичном поступку.

да говори. Хићна помоћ је у прашњи рођаке одвезла мајку у Ургентни центар. Мајци је речено да се јави када изађе из здравствене установе са извештајима лекара. Хићна помоћ је одвезла ћерку у Клинику за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“ и она је, након консултације са дежурном јавном тужишћелком, тамо задржана на вештачењу. Случај је први пут разматран на сасланку групе за координацију и сарадњу. На евиденцији су центра за социјални рад. На основу евиденције јавног тужилаштва, чека се решење о притвору. Ђерка има резидуалну шизофренију и потребна јој је мера обавезног лечења. Постоје елементи преиспитивања пословне способности. Група је донела закључак да је степен ризика низак и констатовала да саставни део овог записника чини индивидуални план заштите.

Иако мера притвора може да траје до 30 дана, неке групе су у закључцима наводиле да је ризик од насиља тренутно низак, али су у тим случајевима сачињавале индивидуални план заштите и подршке жртви.

У три случаја било је наведено да је суд одбио предлог за притвор, а није могло да се утврди да ли су учиниоци у овим случајевима претходно били задржани или нису. У једном случају било је само наведено да је укинута задржавање, али без образложења:

У полицијску станицу је доведено лице у алкохолисаном стању по пријави суруте да је дошао кући и прешо њој и сину да ће да их убије. Дежурни јавни тужилац је наложио задржавање до 48 сати, ураћена је процена ризика, обавештен центар за социјални рад. Ова породица није на евиденцији центра за социјални рад а, није стило обавештење полицијске станице. Јавно тужилаштво је дало информацију о кривичном предмету који се води. Укинута је задржавање, у доказним радњама саслушани су осумњичени и сведоци. Према евиденцији јавног тужилаштва овом лицу су биле изречене обе хићне мере због насиља у породици. Група је проценила да је у стању висок степен ризика од насиља у породици и констатовала да је сачињен индивидуални план заштите и подршке.

У поменутом, као ни у остала три случаја, поступајући заменик јавног тужиоца није предложио суду изрицање алтернативне мере. Иако је дежурни тужилац сматрао да у тим случајевима има елемената кривичног дела и основа за одређивање задржавања/притварања због опасности да ће учинилац поновити кривично дело, није предложио и изрицање блаже мере забране прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем и посеђивања одређених места из члана 197. Законика о кривичном поступку.

Жртве у случајевима које су разматрале две групе, због непредлагања мера из члана 197. Законика о кривичном поступку остале су незаштићене, док је полиција у једном случају одлучила да заштити жртву изрицањем хитне мере (са или без договора са тужиоцем). Из записника са састанака две групе није установљено да ли је направљен индивидуални план заштите и подршке жртви, односно осигурања њихове безбедности након истека хитне мере, за разлику од једне групе која је проценила висок ризик и направила план заштите и подршке жртви.

Само је у једном новопријављеном случају у записнику било наведено да је након изречене хитне мере у случају који је процењен као високоризичан, била тражена мера забрана прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем и посећивања одређених места (члана 197. Законика о кривичном поступку):

Жена је у полицијској станици пријавила сујрућа да јој шаље поруке из чијеј садржаја се види да тражи да се помире или ће сви заједно у троб и оишужује сујрућу да је децу окренула прошив њега. Ушврђено је да се сујрућу лечи на психијатрији дома здравља. Дежурни јавни шужилац је наложио да се јозове хишна јомоћ и да се јоднесе кривична пријава, а сујрућу је изречена хишна мера и прошив њега је јоднеиша кривична пријава. Ценшар за социјални рад је навео да је јородица на евиденцији од фебруара 2018. јодине, обављен је разјовор са жртвом насиља, јредочене су јој мере заштитише и мојућности да јоднесе кривичну пријаву. Јавни шужилац је навео да је сујрућу саслушан и да је тражена мера из чл. 197 Законика о кривичном јосјућу. Груја је јроценила висок ризик и сачинила индивидуални јлан заштитише и јодршке жртви.

5.9. ЗАКЉУЧИВАЊЕ СПОРАЗУМА О ПРИЗНАВАЊУ КРИВИЦЕ

Један број случајева је у веома кратком периоду окончан споразумима о признању кривице. Са становишта заштите жртава и спречавања секундарне виктимизације, оваква пракса појединих тужилаштава у Београду се показала одличном, посебно када се има у виду да редовни кривични поступци у Србији, са истрагом, трају од једне па до шест и више година, односно до застарелости кривичног гоњења.

Подаци о закљученим споразумима о признању кривице су се углавном могли видети из делова записника на којима су били разматрани текући случајеви две групе. Из записника неколико група о новопријављеним случајевима такође се могло установити да имају праксу закључивања споразума о признању кривице, некада у тако кратком року да споразум буде

закључен и пре него што је случај као новопријављени био разматран на састанку групе.

Из записника неколико група могло се установити да надлежна тужилаштва предлажу и судови изричу меру безбедности забрана приближавања и комуникације са оштећеним³². Посебно је ефикасно када се ова мера предложи у споразуму о признању кривице јер на период од највише три године може да обезбеди сигурност жртви и да држи учиниоца насиља под контролом државе, као у следећем случају:

Дежурна јавна тужилаштво је наложила задржавање сујерују од 48 часова јер је он од фебруара 2017. свакодневно вршио притисак на своју сујерују претињама да ће најасићи на њен животи и тело. Породица је на евиденцији центра за социјални рад од 2013. године, у вези са померавањем малолетне деце. Закључен је споразум о признању кривичног дела и сујерују је осуђен на 10 месеци условно на три године. Изречена му је мера безбедности Забрана приближавања и комуникације са оштећеним из члана 89а Кривичног законика. Група је донела закључак да је степен ризика средњи и констатовала да саставни део овог записника чини индивидуални план заштите.

Остале групе углавном након спроведеног вештачења као меру безбедности предлажу обавезно лечење из чл. 81, 82, 83 и 84 Кривичног законика.

5.10. РАЗМАТРАЊЕ СЛУЧАЈЕВА МАЛОЛЕТНИХ УЧИНИЛАЦА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

С обзиром да се Закон о спречавању насиља у породици не примењује на малолетне учиниоце насиља у породици те се случајеви у којима малолетно лице врши насиље у породици по правилу не разматрају на састанку групе, остаје питање на који начин ће се у овим случајевима жртви и малолетном учиниоцу пружити неопходна помоћ и подршка, узевши у обзир да је задатак групе управо да направи индивидуални план заштите и подршке у којем мере могу да буду мере усмерене не само ка жртви насиља већ и ка учиниоцу (психосоцијални третман насилника и сл.). Одређивање одговарајућих мера заштите и подршке најбоља је превенција у раду са малолетним лицима, с обзиром да је већина малолетника која врши насиље и сама била жртва насиља у претходном периоду.

³² Члан 89а Кривичног законика.

5.11. Индивидуални планови заштите и подршке жртвама

Детаљни подаци о мерама заштите и подршке жртви садржаним у индивидуалним плановима дати су у Табели бр. 7.

Законом о спречавању насиља у породици³³ прописано је да по пријему процене ризика којом је установљена непосредна опасност од насиља у породици, група за координацију и сарадњу израђује индивидуални план заштите и подршке жртви, који садржи целовите и делотворне мере заштите и подршке жртви, али и другим члановима породице којима је подршка потребна. У изради индивидуалног плана заштите и подршке жртви учествује и жртва, ако то жели и ако то дозвољава њено емотивно и физичко стање. Мере заштите морају да пруже безбедност жртви, да зауставе насиље, спрече да се оно понови и заштите права жртве, а мере подршке да омогуће да се жртви пружи психосоцијална и друга подршка ради њеног опоравка, оснаживања и осамостаљивања. Индивидуалним планом заштите и подршке жртви одређују се извршиоци конкретних мера и рокови за њихово предузимање, као и план праћења и процене делотворности планираних и предузетих мера. Индивидуални план заштите и подршке жртви израђује се и за жртве кривичних дела из чл. 4. Закона о спречавању насиља у породици.

Након анализе достављених записника група за координацију и сарадњу дошло се до одређених закључака у вези са садржином индивидуалног плана заштите и подршке жртви.

Код мањег броја група нису уредно попуњавани подаци о датуму и врсти кривичног дела, док све групе у обрасце планова уносе податке о могућем учиниоцу и жртви, адреси и сродству. Ипак, најчешће недостаје податак о броју телефона жртве и могућег учиниоца а што је од значаја када је могући учинилац, или жртва, недоступан конкретном извршиоцу одређене радње предвиђене планом.

Иако је Републичко јавно тужилаштво свим групама за координацију и сарадњу доставило образац у који се уноси индивидуални план заштите и подршке, уочено је да постоји неуједначеност у начину уноса података у образац.

Само поједине групе јасно у заглављу формулара означавају када се ради о плану који се односи на разматрани текући или ванредни случај. Највећи број група планове је забележио само у записницима, а не и у обрасцима. Такође, код образаца појединих група уочен је недостатак података који се односи на број планова који је израђен иако је број одржаних састанака наведен, док је код других случај супротан па се уноси број индивидуалног плана али не и број одржаних састанака.

³³ Члан 31.

Број израђених индивидуалних планова од стране група је неуједначен и због оваквог начина уноса података не може се тачно утврдити. Поступање група се веома разликује и у погледу одлука о томе да ли се у сваком појединачном разматраном случају израђује индивидуални план заштите и подршке или се приступа прављењу плана зависно од процењеног нивоа ризика.

Рок/период извршења мера из индивидуалног плана заштите и подршке је код највећег броја група које разматрају и текуће случајеве био јасно назначен датумом до којег мера мора бити извршена, са изузетком мањег броја новопријављених случајева у којима је рок за све или само неку од три институције (центар за социјални рад, полицијска станица и/или основно јавно тужилаштво) био означен као *огмах/хиџно*.

На плановима група који су били наведени само на записницима (63 плана у новопријављеним случајевима) нису били наведени рокови, осим у два случаја у којима је у записнику било наведено *хиџно*.

Начин праћења и рок за процену испуњености мера предвиђених планом у највећем броју случајева поклапа се са датумом наведеним за рок извршења (исти или дан, два касније) а што углавном одговара датуму неког од наредних састанака групе.

Као што се могло видети из наведених квантитативних података о израђеним индивидуалним плановима заштите и подршке, исти не дају одговор на то на који начин је у сваком конкретном случају пружена заштита жртвама насиља у породици и других кривичних дела из чл. 4 Закона о спречавању насиља у породици, већ само о томе да ли су групе за координацију и сарадњу поступале у складу са чл. 31. Закона о спречавању насиља у породици.

У највећем броју (90%) новопријављених случаја група је упућивала налог/е центру за социјални рад или се центар за социјални рад сам обавезао на предузимање одређених мера. Већина група је прилично уопштено наводила тачни задатак центра за социјални рад. Налози упућивани органима старатељства неретко су непрецизни, а поједине групе су достављање извештаја органа старатељства тужилаштву условљавале проценом центра за социјални рад о степену ризика односно да ли у конкретном случају постоји породично или партнерско насиље или не.

Налог за достављање извештаја о процени ризика или налаза и мишљења органа старатељства у текућим/ванредним случајевима тражен је од стране основног јавног тужилаштва у више од трећине случајева (38%). Наведено може да указује на то да у тим случајевима поступак процене пред центром за социјални рад није био спроведен када је исти случај разматран као новопријављен, а ни накнадно као текући. Представници центра за социјални рад су током фокус групних дискусија навели неке околности које по њиховом мишљењу представљају разлоге непоступања овог органа у складу са роковима, као што су: нејасно дефинисане обавезе институције

у вези са разменом информација, велики број обавештења која пристижу из полиције а која неретко укључују све интервенције без селекције, недовољан број стручних радника у центру за социјални рад, нефункционалност интерних тимова за насиље итд.

Налог да се процени постојање насиља према малолетној деци упућен је центру за социјални рад у само три анализирана случаја, што није у корелацији са стварним бројем деце жртава и сведока насиља у породици у анализираним случајевима, ни са њиховим потребама за подршком органа старатељства.

Налози полицији су од стране група упућивани само у петини новопријављених случајева, а у већини случајева тај задатак је уопштено навођен. Категорије налога упућених полицији код текућих/ванредних случајева су се углавном подударали са налозима у новопријављеним случајевима, а акценат у текућим/ванредним случајевима је на праћењу поштовања планираних и изречених мера од стране полиције ради заштите жртава.

И поред законске обавезе полиције да о сваком пријављеном случају насиља обавести јавно тужилаштво и центар за социјални рад, то ипак није било учињено у свим ситуацијама, што показују налози дати полицији да обавести центар за социјални рад о догађају, достави обавештење центру за социјални рад ради поступања по њиховој надлежности, достави извештај центру за социјални рад, проследи кривичну пријаву центру за социјални рад.

Групе су, такође, само у петини новопријављених случајева (61) и у скоро половини разматраних текућих/ванредних случајева давале налог поступајућим заменицима јавних тужилаца да предузму одређене радње.

У знатнијем броју случајева него код налога полицијским службеницима, групе су у најмање 22 случаја давале више од једног налога поступајућим заменицима јавних тужилаца. Такође се могла установити правилност да групе којима председава заменица/к тужиоца који само поступа у случајевима са територије те општине, нису изрицале налоге основном јавном тужилаштву.

Налози изречени другим учесницима на састанцима група били су веома ретки (три) што указује на то да је веома мали број других професионалаца било позиван да присуствује састанцима група, као и на чињеницу да су институције посредовале и да је жртва упућивана на мали број потенцијалних пружалаца услуге жртви насиља у породици.

5.12. ЗАКЉУЧАК

Иако је Законом о спречавању насиља у породици прописано да надлежни полицијски службеник процењује ризик одмах када прими од поступајућих полицијских службеника обавештење о насиљу или непосредној опасности од њега, у једном броју случајева надлежни полицијски службеници нису процењивали ризик.

Такође, у једном броју случајева, из достављених записника није могло да се закључи да ли су полицијски службеници у патроли консултовали или обавестили надлежног полицијског службеника за насиље у породици, иако је та обавеза предвиђена Законом о спречавању насиља у породици³⁴. Треба истаћи да су поједине групе на састанцима разматрале и овакве случајеве и оне вредновале ризик, те су имале прилику да исправе непоступање полицијских службеника. У записницима група које су разматрале све новопријављене случајеве нашли су се и случајеви у којима је, након што је полицијски службеник утврдио да нема ризика или да је ризик низак или да је у питању инцидент или да се не ради о насиљу у породици, случај разматран и на групи за координацију, која је преиспитала и вредновала процену ризика коју је претходно дао надлежни полицијски службеник. Заштитник грађана сматра да је овакво поступање омогућава додатну проверу процене поступајућих полицијских службеника.

Ипак, анализирани случајеви из записника показују да одређени ризици нису узимани у обзир на ваљан начин (нпр. оружје, алкохолисаност или болести зависности, претходне пријаве). Посебно забрињава податак да је у одређеном броју случајева степен насиља оцењен као низак, упркос чињеници да је учинилац насиља био у притвору, што указује на потпуно погрешно разумевање сврхе ризика.

Неадекватном разумевању и процени ризика у појединим случајевима доприноси и пракса да патрола процењује пријаву насиља без провере са надлежним полицијским службеником, а што даље утиче и на знатно неповољнију статистику изречених хитних мера, продужених хитних мера, прекршаја због кршења хитних мера и кривичних пријава за Град Београд.

Стиче се утисак да на састанцима појединих група за координацију и сарадњу нису разматрани сви случајеви у којима је пријављено насиље у породици или непосредна опасност од њега, а у којима су полицијски службеници изрицали усмена упозорења или подносили захтев за покретање прекршајног поступка, што је супротно одредбама Закона о спречавању насиља у породици.

³⁴ Члан 14.

Остаје питање на који начин ће се у случајевима када је малолетник учинилац кривичног дела насиље у породици жртви и малолетном учиниоцу пружити неопходна помоћ и подршка, с обзиром да су они изузети од примене мера које прописује Закон о спречавању насиља у породици. Узевши у обзир да је задатак групе управо да направи индивидуални план заштите и подршке у којем мере могу да буду мере усмерене не само ка жртви насиља већ и ка учиниоцу (психосоцијални третман насилника и сл.) одређивање одговарајућих мера заштите и подршке била би најбоља превенција у раду са малолетним лицима, с обзиром да је већина малолетника који врши насиље била, у претходном периоду, жртва насиља. Изменама Закона у том правцу би се истовремено обезбедило да се одредбе Закона о спречавању насиља у породици, које се односе на пружање заштите и подршке жртвама насиља примењују и на жртве насиља у породици извршеног од стране малолетног лица.

Налози упућивани од стране група стручним радницима центра за социјални рад и полицији, садржани у индивидуалним плановима заштите и подршке жртви, неретко су непрецизни у навођењу тачног задатка, а налози изречени другим учесницима на састанцима група били су веома ретки (три) што указује на то да је веома мали број других професионалаца било позиван да присуствује састанцима група.

Нису све групе уносиле индивидуалне планове заштите и подршке жртви у за то предвиђене обрасце, већ само у записнике, а неуједначен је и начин уноса података у обрасце. Не садрже сви индивидуални планови податке који се односе на број израђених планова, рокове за извршење мера заштите и подршке и начин на који је у сваком конкретном случају пружена заштита и подршка жртви.

5.13. ПРЕПОРУКЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ

- Министарство унутрашњих послова треба да обезбеди да поступајући полицијски службеници опште надлежности о свим пријавама насиља у породици или непосредној опасности од њега одмах обавесте надлежног полицијског службеника, укључујући и случајеве у којима је полиција изрекла усмено упозорење или подносила захтев за покретање прекршајног поступка;
- Надлежни органи треба да обезбеде да сви случајеви у којима је пријављено насиље у породици или непосредна опасност од њега, укључујући и случајеве у којима је полиција изрекла усмено упозорење или подносила захтев за покретање прекршајног поступка, буду разматрани на састанцима група за координацију и сарадњу;

- Министарство унутрашњих послова треба да обезбеди обуке о примени Закона о спречавању насиља у породици за све полицијске службенике који поступају или ће поступати по пријавама за насиље у породици и партнерским односима и пријавама насиља, злостављања и занемаривања деце;
- Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Републички завод за социјалну заштиту, у сарадњи са Правосудном академијом, Службом за управљање кадровима и другим органима и установама, треба да обезбеде континуиране обуке стручних радника у центрима за социјални рад који примењују Закон о спречавању насиља у породици;
- Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Републички завод за социјалну заштиту треба да успоставе јединствену евиденцију индивидуалних планова, у складу са законом, тако да је могуће израдити годишњи преглед мера заштите и подршке које су садржане у плановима, као и њихових ефеката;
- Надлежни органи треба да, изменама и допунама Закона о спречавању насиља у породици, обезбеде примену закона и на малолетне учиниоце насиља у породици у односу на одредбе којима је прописана обавеза вршења процене ризика, разматрања оваквих случајева на групама за координацију и израде индивидуалних планова заштите и подршке жртви;
- Републичко јавно тужилаштво треба да уједначи поступање група тако да оне у индивидуалним плановима заштите и подршке жртви јасно пропишу рокове за спровођење конкретних активности, осим ако је реч о активностима које се спроводе у континуитету, а и тада је потребно да буде јасно наведен рок за проверу и, евентуално, ревизију плана у односу на постигнуте ефекте;
- Групе за координацију и сарадњу треба да индивидуалне планове заштите и подршке жртви уносе у за то предвиђене обрасце, а не само у записнике. Индивидуални планови треба да садрже податке који се односе на број израђених планова, рокове за извршење мера заштите и подршке и начин на који је у сваком конкретном случају пружена заштита и подршка жртви;
- Групе за координацију и сарадњу треба да у својим индивидуалним плановима заштите и подршке жртви дају јасне и прецизне налоге органима, учесницима група, као и осталим органима и установама чије је ангажовање потребно у циљу заштите и подршке жртвама насиља и спречавања вршења насиља.

6. ПОСТУПАЊЕ У СЛУЧАЈЕВИМА НАСИЉА НАД ДЕЦОМ У ПОРОДИЦИ РАЗМАТРАНИМ НА САСТАНЦИМА ГРУПА

Република Србија је потврђивањем Конвенције Уједињених нација о правима детета³⁵ преузела обавезу да предузме мере за спречавање и сузбијање насиља над децом, обезбеди заштиту детета од свих облика насиља, злостављања и занемаривања у породици, као и мере подршке за опоравак детета жртве насиља. Насиље у породици, представља тежи облик кршења права детета, због чега се ова појава не сме третирати као лична ствар нити сматрати личним проблемом чланова породице. Присуство породичног насиља у дететовој породици обавезује све надлежне органе на предузимање мера заштите, јер и само излагање детета породичном насиљу чини дете жртвом насиља. Доношењем Закона о спречавању насиља у породици прописан је оквир за поступање надлежних органа у борби против насиља у породици, чиме је побољшан и положај деце жртава породичног насиља.

6.1. ПОСТУПАЊЕ НАДЛЕЖНИХ ОРГАНА

Анализом записника група за координацију и сарадњу утврђена су различита поступања надлежних органа укључених у заштиту деце од насиља у породици, као и неправилна или недоследна примена Закона о спречавању насиља у породици.

Из достављених записника група за координацију се може утврдити да је у периоду који је био предмет анализе овог извештаја, на састанцима група разматрано укупно три случаја у којима су деца имала статус оштећених у покренутих кривичним поступцима. Поједине групе разматрале су новопријављене случајеве насиља у којима је дело учињено и према одраслој особи (мајци, баби), те се из достављених записника није са сигурношћу могло установити да ли је и малолетном детету дат статус оштећеног. Са друге стране, иако је физичко насиље према детету било пријављено у великом броју случајева, из достављених записника група утврђено је да су хитне мере поред заштите одраслих у само два случаја биле изречене и ради заштите малолетног детета, што је знатно мање од републичког просека у оквиру којег удео деце жртава насиља која су добила заштиту

³⁵ Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета, „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“, број 15/90 и „Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, бр. 4/96 и 2/97.

хитним мерама износи 5%, што такође не одговара учешћу деце као директних и индиректних жртава. То, такође, указује на чињеницу да деца нису препозната као жртве насиља у породици, нити им је изрицањем хитних мера пружена адекватна заштита. Оваква пракса резултирала је тиме да деца нису била обухваћена индивидуалним плановима заштите. Надлежни полицијски службеници ретко су процењивали ризик у случајевима када су деца била жртве физичког насиља, па самим тим нису ни изрицане хитне мере ради њихове заштите.

У наставку следи приказ неколико случајева који су разматрани на групама за координацију, а који указују на кључне проблема који се тичу поступања надлежних органа и предузимања мера заштите и подршке према детету жртви насиља, злостављања и занемаривања, у поступцима за заштиту од породичног насиља.

Брзина њосћујања и ѡредузеће мере надлежних орѡана

Адекватно поступање, почев од благовременог пријављивања насиља па до предузимања конкретних мера од стране надлежних органа, од кључног је значаја за пружање свеобухватне помоћи, подршке и правовремене заштите детета жртве насиља. Међутим, поједини примери разматраних случајева на групама за координацији указује на то да се и даље суочавамо са проблемом неблаговременог и неадекватног поступања надлежних органа, након сазнања да је дете било жртва насиља у породици. У примеру који следи, најпре је неблаговремено пријављивање насиља довело до пропуштања да се правовремено евидентирају повреде код детета, затим је изостала и адекватна процена ризика од понављања насиља и на крају дете није било обухваћено мерама заштите и подршке, укључујући и изрицање хитних мера.

Надлежни ѡполицијски службеник је изложио случај ѡријаве насиља од стране основне школе, која је ѡријаву ѡслала ѡштем ѡошће, збој чеја је заведена 11 дана након дојаћаја. У ѡријави је наведено да се ученица школе ѡжалела друћарицама на часу физичкој и указала на видне ѡповреде у виду ѡодлива ѡо шелу, збој чеја су њени друћари скренули ѡажњу настѡавнику физичкој који је о наведеном скренуо ѡажњу разредном сѡарешини. У обављеном разѡвору малолетња девојчица је рекла да су ѡповреде ѡоследица удараца које је добила од очуха и мајке и да јој је очух рекао да ѡповреде не ѡријављује никоме у школи, а да ће се он ѡроменићи и ѡресѡаћи са малѡреширањем. Надлежни ѡполицијски службеник је ѡредложио да се, након ѡроцене ценћра за социјални рад о ѡповредама девојчице и обављеној разѡвора са исћом, обавесћи ѡполиција ради ѡредузимања даљих законом ѡредвићених

мера и радњи. Центар за социјални рад је доставио податак да је породица девојчице на евиденцији од 2008. године, у поступку развода девојчициних родитеља. Основно јавно тужилаштво је обавестило чланове групе да отац и мајка нису на њиховој евиденцији. Група је проценила да је у питању средњи степен ризика од насиља и да постоји непосредна опасност од понављања насиља. Констатирано је да саставни део овог записника чини индивидуални план заштите у којем је наведен и дијагностички поступак и достављање извештаја основном јавном тужилаштву од стране центра за социјални рад.

У другим разматраним случајевима, и поред благовременог поступања надлежних институција након сазнања о постојању насиља над дететом, суштинска заштита детета у неким случајевима ипак није обезбеђена, јер није урађен индивидуални план заштите за дете.

Одмах након сазнања да је дете жртва насиља, центар за социјални рад је контактирао полицијску станицу како би заједно изашли на терен. Центар за социјални рад је одвео дете у надлежну здравствену установу на преглед. Мајка и отац су тврдили да је дете било у парку. Установљено је да је отац под поштрајом групе полицијске управе због чега је сироведен на издржавање казне затвора. Дете је стављено под привремено старањелство сродника. Група за координацију и сарадњу је донела закључак да у том тренутку нема ризика, с обзиром на то да је дете збринуто у породици сродника, а отац је на издржавању казне затвора.

Из записника није могло бити установљено да ли је поднета кривична пријава против отаца за физичко насиље према детету, било од стране полицијске станице, било од стране центра за социјални рад, а изостала је и процена да ли је мајка детета жртва насиља од стране свог новог партнера и да ли и њој треба пружити одговарајућу помоћ и подршку.

Прејознавање деце као жртва насиља у породици

Да деца нису препозната од стране полицијских службеника као жртве насиља, говори и податак да је у одређеном броју случајева ризик процењиван само у односу на одраслу жртву насиља, чак и у ситуацијама када су деца била та која су пријављивала насиље. У овим случајевима детету ни на састанку група није дат статус оштећеног. Са друге стране, некада су чак и исте групе у сличним ситуацијама давале налоге центрима за социјални рад да процене да ли у конкретном случају постоји насиље и према деци, чак и у ситуацијама када су деца била та која су пријављивала насиље којем су присуствовала.

Само у ретким случајевима из записника се могло утврдити да су полицијски службеници постављали питање о присуству детета пријављеном случају насиља, односно да су забележили у извештају да је пријављеном догађају присуствовало и дете.

Само је једна група, приликом разматрања ванредног случаја који се тичао изласка учиниоца насиља из затвора и начина на који ће му бити омогућено да виђа малолетну децу у записник унела да је била одржана конференција случаја као проширени тимски састанак са представницима оних институција које могу да допринесу заустављању насиља и заштити жртве. Ово је пример добре праксе поступања групе у случају када учиниоци насиља, посебно они који имају малолетну децу, излазе из затвора. Управо је разматрање и оваквих случајева на састанцима групе и конференцијама случаја била намера законодавца када је прописао разматрање текућих случајева како би се спречило понављање насиља и наступање теже последице – убиство жене и детета.

Вишеструко саслушавање деце жртва насиља, злостављања и занемаривања

Наредни случај показује добре и мање добре стране поступања надлежних органа који су ипак резултирали изостанком свеобухватне заштите детета жртве. И поред благовремене и адекватне реакције надлежних органа изостала је заштита детета од секундарне виктимизације јер је дете више пута саслушавано без обзира на одредбе Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица којима је прописана кривично-правна заштита малолетних лица, а пре свега ограничење у броју исказа детета жртве насиља. Овим одредбама предвиђена је и могућност саслушања детета путем средстава за пренос слике и звука управо како би се спречила секундарна виктимизација детета и како би био забележен тај први, аутентичан исказ који може бити подложан вештачењу и након пар година. Позитивно је то што су у овом примеру дежурне раднице органа старатељства изашле на терен, присуствовале давању исказа малолетног детета у полицијској станици, а затим дете одвеле у здравствену установу на преглед.

Патрола полицијске станице је интервенирала по пријави грађанке да мушка особа противправно задржава девојчицу. На лице места изашли су радници центра за социјални рад и радник полицијске станице са сертификацијом за рад са децом жртвом насиља. Девојчица је у присуству радница центра за социјални рад одведена на преглед у надлежну здравствену установу. По извршеној процени центра за социјални рад донета је одлука да девојчица буде смештена у прихватилиште с обзиром на то да мајка не одаје ушисак да је способна да врши надзор над децом. Сачињен је индивидуални

план заштитиће за деце у оквиру кој је, између осталог, наведено да је потребно да центар за социјални рад обави дијагностички посматрањак.

Препознавање занемаривања деце као облика породичног насиља

И поред очигледних знакова занемаривања детета наредни случај показује да занемаривање није препознато ни од једног надлежног органа.

У раним јуларњим ситицама пријављено је из клуба да се у објекту налази мушкарац са децом. Патрола полицијске станице је по пријави изашла на терен и зашлепа мушкараца под дејством алкохола са ћерком сћаром четри године. Мајка деце ради, а отац је желео да изађе, а није имао коме да остави деце, па ју је довео са собом. Обоје су зашли у клубу. Група је проценила да није у питању насиље.

Присуство дежурног социјалног радника у случајевима насиља над или пред децом

Из записника група углавном се није могло утврдити да ли су полицијски службеници у ситуацијама у којима је насиље вршено директно над малолетном децом или пред њима, о томе обавештавали дежурне раднике центра за социјални рад. Само у три случаја полицијски службеници су телефонским путем обавестили дежурног радника центра за социјални рад о пријављеном случају, а тада би се поступање дежурног радника углавном сводило на телефонске консултације, док је у случају који следи патрола навела да дежурни радник није дошао по позиву.

У раним јуларњим ситицама на улици је пронађено деце без праћења одраслих. Полицијска патрола је позвала дежурног радника центра за социјални рад који није дошао по позиву. Хитна помоћ је у праћењу полиције одвезла деце у надлежну здравствену установу, па је у консултацијама са дежурним радником центра за социјални рад колима хитне помоћи у праћењу полиције деце одвезено у установу социјалне заштите. Наредног јутра у полицијску станицу су дошли отац и мајка да пријаве несћанак деце. Обавешћени су да је деце пронађено и смењено у установу. Истој дану су преузели деце. Група је закључила да је ризик средњи као и да ће породица бити на праћењу центра за социјални рад и сачинила индивидуални план заштите за деце.

Осим два случаја у којима је било јасно наведено да је стручни радник органа старатељства присуствовао давању исказа малолетног детета у полицијској станици, то ни у једном другом случају није могло бити установљено. Деца жртве су исказе давала само у присуству полицијског службеника са сертификатом за поступање са малолетницима, који углавном

поступају када су малолетници учиниоци кривичних дела, а не жртве, а једно дете је дало исказ у присуству оца, кога су претходно она или њена сестра пријавила да туче мајку.

Разматрање случајева одузимања малолетној деце и недавања издржавања

Само три групе су разматрале и кривично дело одузимање малолетног детета из чл. 191 Кривичног законика и то у случајевима који дуго трају и у којима постоји више ранијих пријава. Једна група је у план унела организовање конференције случаја. Међутим, у другим случајевима, у којима је пријављивано кривично дело одузимање малолетног детета из чл. 191, није могло бити утврђено да је то дело, приликом разматрања случаја на састанку, било препознато и процесуирано и на тај начин исправљене грешке у процени настале приликом пријаве дела. Одређени број случајева није третиран као кривично дело одузимање малолетног лица, већ као дело у покушају и као насиље једног родитеља према другом приликом виђања или преузимања/враћања детета. У записницима су уочени случајеви у којима ништа није било предузето ради заштите деце, а некада и њихових мајки.

Само су две групе разматрале случајеве за кривично дело недавање издржавања из чл. 195 Кривичног законика. Док је у првом наведено да је стављен предлог суду за издавање потернице, у другом је предмет архивиран.

6.2. ЗАКЉУЧАК

Деца изложена породичном или партнерском насиљу нису увек препозната као жртве насиља, злостављања и занемаривања због чега најчешће изостају мере на њиховој заштити. Такође, у случајевима када је насиље у породици учињено и према одраслој особи и према детету, полицијски службеници ретко изричу хитне мере ради заштите детета, често изостаје и процена ризика од стране поступајућих полицијских службеника, а дете не бива обухваћено индивидуалним планом заштите.

Неблаговремено поступање надлежних државних органа након сазнања о постојању насиља у породици онемогућава правовремено пружање помоћи и подршке детету-жртви насиља, злостављања и занемаривања, док надлежни органи и даље не користе у довољној мери могућност узимања исказа детета уз помоћ савремених средстава слике и звука чиме се дете излаже секундарној виктимизацији кроз вишеструка испитивања.

Деца често бивају саслушавана само у присуству лица која нису обучена за рад са децом жртвама насиља, а нису ретки случајеви када саслушању присуствује и лице које је означено као учинилац насиља у породици.

Заштитник грађана од 2011. године указује надлежним органима на могућност коришћења тзв. скрин соба за узимање исказа детету како би се спречило да дете више пута даје исказе и на тај начин сваки пут изнова пролази кроз трауматично искуство.

Недовољна обученост запослених у препознавању свих облика насиља у породици као и положаја детета-жртве насиља у породици резултирала је изостанком адекватне и благовремене реакције надлежних органа у борби против насиља у породици и заштити деце у свим случајевима у којима су деца директно или индиректно била изложена насиљу.

6.3. ПРЕПОРУКЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ

- Надлежни органи треба да, изменама и допунама Закона о спречавању насиља у породици, пропишу посебне одредбе о поступању у случају насиља према деци, укључујући и одредбе којима се прописује да је дете жртва насиља увек када присуствује породичном насиљу над чланом породице или блиском особом;
- Министарство унутрашњих послова, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарство здравља, Министарство просвете, науке и технолошког развоја и Републичко јавно тужилаштво треба да обезбеде да се у поступцима заштите детета од насиља у породици, злостављања и занемаривања у породици са посебном пажњом и хитношћу предузимају неопходне активности и мере, уз свест о томе да свако одлагање и пропуштање извршавања обавеза, а нарочито дуготрајни, неделотворни, неблаговремени и неефикасни поступци, погоршавају положај детета и излажу дете додатној виктимизацији и трауматизацији;
- Министарство унутрашњих послова, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Републичко јавно тужилаштво треба да обезбеде услове да се дете жртва насиља, злостављања и занемаривања у породици заштити од секундарне трауматизације саслушањем у присуству и уз учешће стручњака и особе од поверења, у посебно опремљеним или деци прилагођеним просторијама;
- Републичко јавно тужилаштво, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Министарство унутрашњих послова треба да обезбеде континуиране едукације запослених који поступају у случајевима насиља у породици и који су чланови група за координацију, за стицање и унапређење знања и компетенција за превенцију, сузбијање и заштиту од насиља у породици и од злостављања и занемаривања деце.

7. ПРИМЕНА ЗАКОНА О СПРЕЧАВАЊУ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ СТРУЧНИХ РАДНИКА ГРАДСКОГ ЦЕНТРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД У БЕОГРАДУ

Учесници фокус група из 17 одељења Градског центра за социјални рад у Београду износили су мишљења и утиске о добрим праксама и кључним изазовима у поступању надлежних органа током примене Закона о спречавању насиља у породици.

Заједнички закључак учесника је да је Закон о спречавању насиља у породици унапредио мултисекторску сарадњу свих органа из система заштите од насиља у породици, нарочито када је у питању размена информација и комуникација са тужилаштвом. Ипак, размена информација полиције и тужилаштва са органима старатељства и даље није развијена у пуном обиму нарочито када је у питању процена ризика, што у значајној мери може утицати на даљи ток поступка према учиниоцу насиља као и на изрицање или продужење хитних мера које би биле адекватне и сврсисходне. Учесници су такође истакли да је број изречених хитних мера у односу на број пријава насиља и даље недовољан, што потврђују и анализирани записници.

7.1. МЕЂУСЕКТОРСКА САРАДЊА И КООРДИНАЦИЈА

Закон о спречавању насиља у породици нејасно је дефинисао обавезе центра за социјални рад у вези са разменом информација па је комуникација поступајућих органа са органима старатељства ван радног времена нарочито отежана. Служба Градског центра за социјални рад не ради 24 сата и није могуће ван радног времена приступити евиденцијама или их износити из просторија органа, будући да садрже нарочито поверљиве личне податке. Због наведеног, дежурни радник у одељењу није упућен у све случајеве, а неретко ни не поседује стручна знања да би могао да процени ризик од насиља (нпр. када је дежурни радник правник). Полиција је у међувремену одустала од праксе хитног тражења информације и изласка на терен за сваки позив. Директна размена информација постоји у случајевима када стручни радници центра за социјални рад заједно са полицијским службеницима одлазе у кућу/стан у којој се догодио тежи облик насиља, када има малолетне деце или када је присуство стручног радника процедуре у полицијској станици потребно (најчешће у ситуацијама када је дете

жртва или учинилац насиља), мада анализирани подаци не потврђују да је то честа пракса.

Након пријаве насиља у породици коју добија од полиције, одељење Градског центра за социјални рад у обавези је да поступа по процедури која је хитна и предузима радње у складу са својим надлежностима по роковима које предвиђа Правилник о организацији, нормативима и стандардима стручног рада у центра за социјални рад.

Центар за социјални рад добија велики број обавештења која пристижу из полиције. Ова обавештења укључују све интервенције полиције, без селекције, а када је реч о насиљу у породици често изостају најважније информације – процена ризика и да ли је изречена хитна мера. Наведена ситуација нарочито је карактеристична за поступање полиције у патроли која се некада не консултује са надлежним полицијским службеником, па у белешкама са интервенције недостају битни подаци што се утврди на састанку групе за координацију и сарадњу.

Сарадња на састанцима група за координацију и сарадњу је према процени испитаника одлична, али у највећој мери не због добре организације, већ због личних контаката између професионалаца из три система. Највећа неслагања у мишљењима су између представника центра за социјални рад и полиције. Такође, представници центра за социјални рад су у почетку били сумњичави према споразуму тужиоца са учиниоцем насиља о признању кривице, али су конкретни примери показали добре резултате, имајући у виду да уз споразуме иде и изрицање мера безбедности.

Постоје проблеми у размени информација на састанцима група за координацију и сарадњу у вези са поступцима који нису окончани правноснажном судском одлуком (тзв. „текући случајеви“). Центар неретко нема информације о исходима судских поступака (када је тужилаштво одбацило кривичну пријаву или одустало од гоњења, или је жртва одустала од учешћа у поступку). Центар не добија повратну информацију о томе да је рад на случају обустављен или о томе шта се дешава када поступак дуго траје. Групе не разматрају ове случајеве и не предлажу надлежном јавном тужилаштву мере за окончање судских поступака³⁶. Поступци у парници и кривици нису синхронизовани, те настане проблем када истекне хитна мера, а тужилаштво није ни започело предистражне радње.

Случајеви са проценом средњег и ниског ризика нису приоритет за групу за координацију и сарадњу, иако постоји свест о томе да је таква пракса ризична. Приликом процене ситуације и безбедносних ризика, полиција у неким случајевима не попуњава обрасце на довољно ваљан начин и пречесто на групу стиже процена да нема ризика. Ако се на састанку не усагласе

³⁶ У складу са чланом 25. став 2. Закона о спречавању насиља у породици.

око процене ризика, стручни радници Градског центра за социјални рад своје процене забележе и достављају тужилаштву и полицији. Изриче се мали број хитних мера ради заштите деце од насиља у породици. Процена психичког насиља, такође, може да представља проблем.

Када је реч о праћењу поштовања хитних мера, различита су мишљења о томе чије је то задужење. Иако сматрају да би праћење хитних мера морало да буде у надлежности полиције, нека одељења су преузела обавезу праћења продужених хитних мера (одлазе на терен најмање два пута у 30 дана). Наводе да некада имају информације са терена о томе да се хитне мере крше, али да полиција не реагује у сваком случају.

Представници Градског центра за социјални рад указали су и на недовољну заступљеност представника других институција на састанцима група, као нпр. представника образовно-васпитних установа, као и да недостају информације и укљученост здравственог система (посебно психијатријских служби), информације из парничних поступака, као и да је слаба заступљеност жртве насиља. Тужиоци имају позитиван став према учешћу жртве на састанцима групе за координацију и сарадњу, али се понекад зове и могући учинилац насиља или цела породица. Оваквим поступањем не увиђа се проблем дисбаланса и злоупотребе моћи као и могући безбедносни ризици. Врло су ретки састанци група на којима се разговара о општим питањима или решавају идентификовани проблему у сарадњи и организацији рада.

7.2. КАДРОВСКИ И ТЕХНИЧКИ КАПАЦИТЕТИ ГРАДСКОГ ЦЕНТРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД У БЕОГРАДУ

Представници центра су на фокус групама навели да су најчешћи организациони проблеми са којима се суочавају недовољан број стручних радника и преоптерећеност запослених пословима у вези са насиљем у породици у односу на остале активности. Нагласили су недостатак одређених профила (психолога), али су указали и на проблем постојања одређеног броја „нефункционалних“ радника за који нема решења. Руководитељке/руководиоци су потпуно свесни неједнаког оптерећења које имају запослени, али немају решење за наведени проблем. Нагласили су да је последица таквог стања „сагоревање“ и одлазак људи. Такође, указују и на недостатак стручне подршке као и на то да су постојеће обуке недовољне за ову врсту рада, рокове и број породица које прате.

Стручним радницима органа старатељства није објашњена процедура поступања у складу са Законом о спречавању насиља у породици, као и на који начин је потребно да синхронизују активности са активностима друга два система. Упутство о реализацији обавеза центара за социјални рад

у примени Закона о спречавању насиља у породици (које је у медијима помињао надлежни министар) није добијено, нити су им прослеђене информације са састанка супервизора из Градског центра за социјални рад у Београду са представницима Министарства правде.

Обуке за примену Закона о спречавању насиља у породици нису организоване, а стручни радници сматрају да би заједничке обуке сва три система биле корисне. Постоји нужна потреба да се унапреди знање у вези са појавом, основним карактеристикама и динамиком насиља у партнерском односу и у породици како би се избегло пребацивање одговорности са учиниоца на жртву и спречила примена неодговарајућих мера. Учесници фокус група истичу и низак ниво разумевања појма лажног пријављивања и истовремено указују на то да полиција слабо разликује жртву од учиниоца („онај ко први позове и пријави насиље, он се од полиције окарактерише као жртва“).

Представници Градског центра за социјални рад у Београду такође указују на тешкоће због слабе техничке опремљености одељења (недостатак папира, факса, е-маил комуникације, простора, некомпатибилни Word програми). Посебно је истакнут и проблем безбедности односно незаштићености запослених у одељењима Центра – проблем „привилегованих“ учинилаца насиља, као и претње учинилаца насиља усмерене према стручним радницима и различите врсте притисака које трпе запослени. Не постоји електронска евиденција индивидуалних планова. Све је у папирној форми, што отежава праћење, а тежиште заштите је још увек на центрима за социјални рад.

7.3. ИНТЕРНА ОРГАНИЗАЦИЈА ГРАДСКОГ ЦЕНТРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД У БЕОГРАДУ

Представници Центра нагласили су да интерни тимови за насиље не функционишу, што је првенствено последица великог обима посла, малог броја запослених и недостатка времена. Запослени сматрају да би морала да се мења организација дежурства у центрима за социјални рад. Представници Центра изнели су неколико предлога за могуће решење, као што је активно дежурство комплетног тима на нивоу органа, формирање посебног одељења за насиље у породици (за територију Града Београда, најмање четири комплетна тима) у којем би радили стручњаци који су едуковани и то желе да раде. Поред идентификованих случајева насиља у породици, ови специјализовани тимови би се бавили и случајевима “поремећених” породичних односа и развода брака када се утврди да се ради о насиљу.

Различити су начини унутрашње организације у припреми информација за састанке групе за координацију и сарадњу. Ажурност и квалитет рада

зависи од особе која обавља улогу координатора. У већини случајева то је „стална“ особа, али је изнето мишљење да би та улога требало да се „ротира“. Други су мишљења да би таква пракса штетила континуитету у сарадњи.

Стручни радници Центра не чекају доношење индивидуалног плана заштите и подршке жртви на састанцима група, већ предузимају мере из своје надлежности, односно раде по процедурама које су дефинисане Правилником о организацији, нормативима и стандардима стручног рада, независно од индивидуалног плана који израђују групе. Нису усаглашена мишљења о томе како се синхронизују процедуре из Закона о спречавању насиља у породици и поменутог правилника. Истиче се да није било упутстава о томе како да посао буде организован те су различити начини дистрибуције информација са састанака група ка водитељима случаја. Истиче се да се предмети „не пасивизирају“ када је процена групе да је насиље ниског ризика, већ се предузимају мере из надлежности овог органа, иако се на основу анализираних записника група за координацију то не би могло закључити.

У одељењима се „ради само насиље у породици“, мишљење је учесника фокус група, јер се број случајева удвостручио, то је приоритет, а сви други послови трпе. Повећано пријављивање насиља укључује „и много манипулације“ и од учиниоца и од жртава насиља, што такође може да укаже на недовољно разумевање динамике насиља у породици и породичним односима од стране стручњака.

Утисак учесника фокус група је да индивидуални планови заштите и подршке жртви који се израђују на састанцима група за координацију и сарадњу не садрже интегрисане мере из свих система и најчешће су уопштени. Планови садрже формулацију „подршка породици“, мере које изрекне полиција, као и рок њиховог праћења и нису усаглашени са плановима услуга који се израђују и спроводе у одељењима Градског центра за социјални рад у Београду и пре састанка групе за координацију и сарадњу. Индивидуални планови у неким групама за координацију се праве само за случајеве који се оцењују као високо ризични.

7.4. УСЛУГЕ У ЗАЈЕДНИЦИ

Учесници фокус група региструју озбиљан недостатак одговарајућих услуга у заједници за жртву или чланове њене породице. У планове се уписују само постојеће услуге, а не услуге за које се процењује да су потребне корисницима. Системи услуга – јавни, приватни, организација цивилног друштва – су раздвојени, а центри за социјални рад не поседују

информације о свим доступним ресурсима. Додатан проблем стварају услуге које постоје „само на папиру“.

Нејасно је на који начин се врши документовање потребе за услугама одређеног типа, односно на основу којих података локалне самоуправе до носе одлуке о успостављању, проширивању и финансирању услуга.

Праћење и ревизија планова односи се само на планове услуга у складу са процедурама Градског центра за социјални рад у Београду. Информације о тим активностима и ефектима не разматрају се на састанцима групе за координацију и сарадњу због постојећег обима посла.

У индивидуалним плановима који се израђују на састанцима групе за координацију и сарадњу нема услуга за децу. Хитне мере се изричу у односу на заштиту деце само када су она директне жртве, а присутан је и проблем у вези са заштитом и збрињавањем деце. Велики проблем представљају и случајеви сумње на сексуалну злоупотребу детета.

7.5. ЗАКЉУЧАК

Заштитник грађана истиче да је годинама уназад, у својим редовним и посебним извештајима, као и збирним препорукама и мишљењима упућеним надлежним Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Министарству финансија указивао на чињеницу да у центрима за социјални рад недостаје довољан број стручних радника који би омогућио пуну примену стандарда стручног рада и адекватно поступање ових органа у случајевима насиља у породици и партнерским односима као и насиља, злостављања и занемаривања деце. У том смислу Заштитник грађана поново указује на потребу да се број стручних радника у центрима за социјални рад у највећој могућој мери прилагоди броју корисника, а посебно броју случајева насиља и случајева у области заштите деце.

АНЕКС 1

НОРМАТИВНИ ОКВИР

И МЕЂУНАРОДНИ СТАНДАРДИ

*Устав Републике Србије*³⁷

Устав Републике Србије као највиши правни акт јемчи равноправност жена и мушкараца, развија политику једнаких могућности³⁸, гарантује једнакост пред уставом и законом и право на једнаку законску заштиту без дискриминације по било ком основу. Устав јемчи и посебну заштиту породице, мајке, самохраног родитеља и детета³⁹.

*Међународни пакт о грађанским и политичким правима*⁴⁰

Државе потписнице Међународног пакта о грађанским и политичким правима у обавези су да свим грађанима обезбеде једнаку законску заштиту, забране дискриминацију и омогуће ефикасну заштиту против дискриминације, укључујући на основу пола.

*Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима*⁴¹

Државе потписнице Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима у обавези су да обезбеде што ширу заштиту и помоћ породици која је природни и основни саставни део друштва, као и да предузму посебне мере заштите и помоћи у корист деце и младих, без икакве дискриминације⁴².

*Конвенција Уједињених нација о елиминисању свих облика дискриминације жена*⁴³

Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена обавезује државе потписнице да спроводе политику борбе против дискриминације над женама посебно усвајајући одговарајуће законске и друге мере у овој области, да обезбеде ефикасну правну заштиту жена од дискриминације као и да обезбеде да надлежни органи поступају у складу са законом.

³⁷ „Службени гласник РС”, број 98/06.

³⁸ *Истио*, члан 15.

³⁹ *Истио*, члан 66.

⁴⁰ „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, број 7/71.

⁴¹ „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, број 7/71.

⁴² Члан 10. Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима.

⁴³ „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, број 11/81.

Општа препорука бр. 19 Комисије за елиминисање дискриминације жена⁴⁴

Комитет за елиминисање дискриминације жена препоручује државама чланицама да обезбеде да закони против насиља и злостављања у породици, силовања, сексуалног напастовања и других видова насиља заснованог на разлици полова пруже одговарајућу заштиту свим женама, и да поштују њихово достојанство и интегритет њихове личности. Жртвама треба обезбедити одговарајуће службе заштите и подршке. Запослени у судству и полицији треба да буду обучени тако да увиђају сав значај и последице разлике међу половима. Овакво обучавање је од суштинског значаја за спровођење Конвенције.

Закључна зајажња Комисије за елиминисање дискриминације жена

У Закључним запажањима од 8. марта 2019. године у вези са Четвртим периодичним извештајем Републике Србије, CEDAW/C/SRB/CO/4, Комитет за елиминисање дискриминације жена изражава забринутост, између осталог, због неадекватне процене ризика за спречавање родно заснованог насиља над женама и девојкама, недостатка благовременог издавања и ефикасног спровођења налога за хитну заштиту као и чињеницу да подршку жртвама углавном пружају организације цивилног друштва и да она остаје зависна од донатора. Такође, указује на непостојање свеобухватног система прикупљања и праћења података за случајеве родно заснованог насиља над женама и девојкама. Сходно утврђеном, препоручио је Републици Србији, између осталог, да обезбеди да се случајеви свих облика насиља над женама правилно истраже, да жртве буду заштићене од поновног виктимизирања, као и да обезбеди благовремено и ефикасно издавање, примену и одржавање налога за хитну заштиту жена у ризику. Поред наведеног, указано је на потребу да јачања мултисекторске сарадње ради спречавања и борбе против свих облика родно заснованог насиља, пружања услуга жртвама као и да унапређења система за прикупљање и праћење свих ових случајева.

Декларација о елиминисању насиља према женама⁴⁵

Државе и међународна заједница треба да предузму мере усмерене на елиминацију свих облика насиља над женама, без обзира на то да ли се јављају у јавном или приватном животу. Ове мере подразумевају одговарајуће

⁴⁴ Општа препорука Комитета за елиминисање дискриминације жена, број 19, доступно на <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm> или на <http://www.womenngo.org.rs/publikacije-dp/medjunarodni%20dokumenti.pdf>.

⁴⁵ Генерална скупштина Уједињених нација је усвојила Декларацију о елиминисању насиља према женама (A/RES/48/104) 20. децембра 1993. године, доступна је на:

<http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm> или <http://www.womenngo.org.rs/publikacije-dp/medjunarodni%20dokumenti.pdf>

кривично законодавство, развијање националних планова акције, обезбеђивање услуга и ресурса за жене жртве насиља, обуку и родну сензибилизацију јавних службеника, као и обезбеђивање ресурса из буџета владе у циљу борбе против насиља над женама⁴⁶.

Конвенција Уједињених нација о њравима дејшећа⁴⁷

Државе су дужне да предузимају све одговарајуће законодавне, административне, социјалне и образовне мере ради заштите детета од свих облика физичког или менталног насиља, повреда или злоупотребе, занемаривања или немарног односа, малтретирања или експлоатације, укључујући и сексуалну злоупотребу. Такве заштитне мере треба да обухвате, по потреби, ефикасне поступке за установљавање социјалних програма за обезбеђење подршке неопходне детету и онима којима је поверена брига о детету, као и остале облике спречавања, утврђивања, пријављивања, прослеђивања, истраге, поступања и праћења случајева овде наведеног злостављања детета и, по потреби, обраћања суду⁴⁸.

Општи коментар бр. 13 Комитетa за њрава дејшећа „Право дејшећа на слободу од сваког облика насиља”⁴⁹

Излагање детета насиљу у породици представља облик менталног злостављања детета.

Конвенција Уједињених нација о њравима особа са инвалидитетом⁵⁰

Државе потписнице су у обавези да предузимају мере ради осигуравања пуног и равноправног уживања свих људских права и основних слобода од стране жена и девојчица са инвалидитетом⁵¹. У циљу заштите особа са инвалидитетом од експлоатације, насиља и злоупотребе државе чланице су се обавезале да ће предузети све одговарајуће законске, административне, социјалне, образовне и друге мере како би заштитиле особе са инвалидитетом, како у њиховом дому тако и изван њега, од свих облика експлоатације, насиља и злоупотребе, укључујући аспекте везане за пол.

⁴⁶ Члан 4. Декларације о елиминисању насиља према женама.

⁴⁷ „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, број 15/90 и „Службени лист СРЈ – Међународни уговори”, бр. 4/96 и 2/97.

⁴⁸ Члан 19. Конвенције Уједињених нација о правима детета.

⁴⁹ Општи коментар Комитета за права детета, број 13. „Право детета на слободу од сваког облика насиља”, тачка 21, доступно на: http://www.pravadeteta.com/attachments/288_OK%2013.pdf.

⁵⁰ „Службени гласник РС”, број 42/09.

⁵¹ Члан 6. Конвенције Уједињених нација о правима особа са инвалидитетом.

Европска конвенција за заштити људских права и основних слобода⁵²

Уживање права и слобода предвиђених Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода обезбеђује се без дискриминације по било ком основу, укључујући пол⁵³.

Конвенција Савета Европе о сјречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици⁵⁴

Државе потписнице у обавези су да се суздрже од свих облика насиља над женама као и да обезбеде репарацију за дела насиља над женама која учине надлежни органи. Државе су се обавезале да предузимају мере у циљу унапређења родне равноправности односно искорењивања стереотипа и предрасуда као и мере превенције свих облика насиља над женама, укључујући и обезбеђивање одговарајућих обука за надлежне професионалце.

Државе су дужне да предузму неопходне законодавне односно друге мере заштите свих жртава од даљег насиља и да обезбеде одговарајуће механизме за делотворну сарадњу између свих надлежних државних органа у пружању заштите и подршке жртвама и сведоцима свих облика насиља, укључујући и упућивање на опште и специјализоване службе подршке.

Државе су у обавези да обезбеде да надлежни органи унутрашњих полова одговоре на све видове насиља над женама одмах и на одговарајући начин и понуде одговарајућу и непосредну заштиту жртвама, као и да се укључе одмах и на одговарајући начин у превенцију и заштиту од свих облика насиља⁵⁵. Државе су дужне да обезбеде да истраге односно судски поступци за кривична дела која се односе на насиље над женама и насиље у породици не зависе у потпуности од извештаја односно пријаве коју је поднела жртва и да поступак може да се настави чак и ако жртва повуче своју изјаву односно пријаву⁵⁶.

Закључна зајажња Комитета за елиминисање дискриминације жена

У Закључним запажањима од 8. марта 2019. године у вези са Четвртим периодичним извештајем Републике Србије, CEDAW/C/SRB/CO/4, Комитет за елиминисање дискриминације жена изражава забринутост, између осталог, због неадекватне процене ризика за спречавање родно заснованог насиља над женама и девојкама, недостатка благовременог издавања и ефикасног спровођења налога за хитну заштиту као и чињеницу да подршку жртвама углавном пружају организације цивилног друштва и да она

⁵² „Службени лист СЦГ – Међународни уговори“, број 9/03.

⁵³ Члан 14.

⁵⁴ „Службени гласник РС – Међународни уговори“, бр. 12/13 и 4/14.

⁵⁵ Члан 50.

⁵⁶ Члан 55.

остаје зависна од донатора. Такође, указује на непостојање свеобухватног система прикупљања и праћења података за случајеве родно заснованог насиља над женама и девојкама. Сходно утврђеном, препоручио је Републици Србији, између осталог, да обезбеди да се случајеви свих облика насиља над женама правилно истраже, да жртве буду заштићене од поновног виктимизирања, као и да обезбеди благовремено и ефикасно издавање, примену и одржавање налога за хитну заштиту жена у ризику. Поред наведеног, указано је на потребу да јачања мултисекторске сарадње ради спречавања и борбе против свих облика родно заснованог насиља, пружања услуга жртвама као и да унапређења система за прикупљање и праћење свих ових случајева.

Закон о спречавању насиља у породици⁵⁷

Овим законом уређује се спречавање насиља у породици и поступање државних органа и установа у спречавању насиља у породици и пружању заштите и подршке жртвама насиља у породици. Овај закон не примењује се на малолетна лица која учине насиље у породици⁵⁸. Циљ овог закона је да на општи и јединствен начин уреди организацију и поступање државних органа и установа и тиме омогући делотворно спречавање насиља у породици и хитну, благовремену и делотворну заштиту и подршку жртвама насиља у породици⁵⁹.

Спречавање насиља у породици састоји се од скупа мера којима се открива да ли прети непосредна опасност од насиља у породици и скупа мера које се примењују када је непосредна опасност откривена. Непосредна опасност од насиља у породици постоји када из понашања могућег учиниоца и других околности произлази да је он спреман да у времену које непосредно предстоји по први пут учини или понови насиље у породици.

Насиље у породици, у смислу овог закона, јесте акт физичког, сексуалног, психичког или економског насиља учиниоца према лицу са којим се учинилац налази у садашњем или ранијем брачном или ванбрачном или партнерском односу или према лицу са којим је крвни сродник у правој линији, а у побочној линији до другог степена или са којим је сродник по тазбини до другог степена или коме је усвојитељ, усвојеник, храњеник или хранитељ или према другом лицу са којим живи или је живео у заједничком домаћинству⁶⁰.

⁵⁷ „Службени гласник РС“, број 94/16.

⁵⁸ Члан 1.

⁵⁹ Члан 2.

⁶⁰ Члан 3.

Овај закон примењује се и на сарадњу у спречавању насиља у породици у кривичним поступцима за кривична дела: прогањање (члан 138а Кривичног законика); силовање (члан 178. Кривичног законика); обљуба над немоћним лицем (члан 179. Кривичног законика); обљуба над дететом (члан 180. Кривичног законика); обљуба злоупотребом положаја (члан 181. Кривичног законика); недозвољене полне радње (члан 182. Кривичног законика); пол-но узнемиравање (члан 182а Кривичног законика); подвођење и омогућавање вршења полног односа (члан 183. Кривичног законика); посредовање у вршењу проституције (члан 184. Кривичног законика); приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетних лица за порнографију (члан 185. Кривичног законика); навођење детета на присуствовање полним радњама (члан 185а Кривичног законика); запуштање и злостављање малолетног лица (члан 193. Кривичног законика); насиље у породици (члан 194. Кривичног законика); недавање издржавања (члан 195. Кривичног законика); кршење породичних обавеза (члан 196. Кривичног законика); родоскврнуће (члан 197. Кривичног законика); трговина људима (члан 388. Кривичног законика); друга кривична дела, ако је кривично дело последица насиља у породици. Овај закон се примењује и на пружање заштите и подршке жртвама наведених кривичних дела⁶¹.

Ако овим законом није другачије одређено, на спречавање насиља у породици, у поступцима против учинилаца кривичних дела одређених овим законом и на пружање заштите и подршке жртвама насиља у породици и жртвама кривичних дела одређених овим законом примењују се Кривични законик, Законик о кривичном поступку, Закон о парничном поступку, Породични закон и Закон о полицији⁶².

За спречавање насиља у породици и пружање заштите и подршке жртвама насиља у породици и жртвама кривичних дела одређених овим законом надлежни су полиција, јавна тужилаштва, судови опште надлежности и прекршајни судови, као надлежни државни органи, и центри за социјални рад, као установе. Поред надлежних државних органа и центара за социјални рад, у спречавању насиља у породици, преко давања помоћи и обавештавања о насиљу, као и пружању подршке жртвама насиља учествују и друге установе у области деље, социјалне заштите, образовања, васпитања и здравства (у даљем тексту: државни органи и установе надлежне за примену овог закона), као и тела за родну равноправност на нивоу локалних самоуправа. Подршку жртвама насиља у породици и жртвама кривичних дела одређених овим законом могу да пруже и друга правна и физичка лица и удружења⁶³.

⁶¹ Члан 4.

⁶² Члан 5.

⁶³ Члан 7.

Државни органи и установе надлежне за примену овог закона дужни су да брзо, делотворно и координисано спречавају насиље у породици и вршење кривичних дела одређених овим законом и да пруже жртви заштити, правну помоћ и психосоцијалну и другу подршку ради њеног опоравка, оснаживања и осамостаљивања⁶⁴.

Свако мора да полицији или јавном тужиоцу пријави без одлагања насиље у породици или непосредну опасност од њега. Државни и други органи, организације и установе обавезни су да неодложно пријаве полицији или јавном тужиоцу свако сазнање о насиљу у породици или непосредној опасности од њега. Надлежни државни органи и центри за социјални рад дужни су да у оквиру својих редовних послова препознају насиље у породици или опасност од њега. Препознавање може да произађе из проучавања пријаве коју је било коме поднела жртва насиља, уочавањем трагова физичког или другог насиља на жртви и других околности које указују на постојање насиља у породици или непосредне опасности од њега. Јавни тужилац коме је пријављено насиље или непосредна опасност од њега, дужан је да пријаву одмах проследи полицијским службеницима, да би они о томе обавестили надлежног полицијског службеника⁶⁵.

Полицијски службеници дужни су да одмах обавесте надлежног полицијског службеника о сваком насиљу у породици или непосредној опасности од њега, без обзира како су за то сазнали, и имају право да, сами или на захтев надлежног полицијског службеника, доведу могућег учиниоца у надлежну организациону јединицу полиције, ради вођења поступка⁶⁶.

Надлежни полицијски службеник мора да могућем учиниоцу који је доведен у надлежну организациону јединицу полиције пружи прилику да се изјасни о свим битним чињеницама, да прикупи потребна обавештења од других полицијских службеника, одмах процени ризик непосредне опасности од насиља у породици (у даљем тексту: процена ризика) и да, под условима одређеним овим законом, изрекне хитну меру за спречавање насиља у породици. Ако могући учинилац није доведен у надлежну организациону јединицу полиције, надлежни полицијски службеник процењује ризик одмах када прими од полицијских службеника обавештење о насиљу или непосредној опасности од њега. Пре окончања процене ризика, надлежни полицијски службеник може, по потреби, затражити мишљење центра за социјални рад⁶⁷.

Процена ризика заснива се на доступним обавештењима и одвија се у што краћем року. При процени ризика нарочито се води рачуна о томе да

⁶⁴ Члан 12.

⁶⁵ Члан 13.

⁶⁶ Члан 14.

⁶⁷ Члан 15.

ли је могући учинилац раније или непосредно пре процене ризика учинио насиље у породици и да ли је спреман да га понови, да ли је претио убиством или самоубиством, поседује ли оружје, да ли је ментално болестан или злоупотребљава психоактивне супстанце, да ли постоји сукоб око старатељства над дететом или око начина одржавања личних односа детета и родитеља који је могући учинилац, да ли је могућем учиниоцу изречена хитна мера или одређена мера заштите од насиља у породици, да ли жртва доживљава страх и како она процењује ризик од насиља. Надлежни полицијски службеник одмах доставља сва доступна обавештења о насиљу у породици или непосредној опасности од њега и процену ризика – ако она указује на непосредну опасност од насиља – основном јавном тужиоцу на чијем подручју се налази пребивалиште, односно боравиште жртве, центру за социјални рад и групи за координацију и сарадњу. Ако надлежни полицијски службеник установи постојање опасности која није непосредна, сва доступна обавештења о насиљу у породици или опасности од њега и своју процену ризика доставља основном јавном тужиоцу и центру за социјални рад⁶⁸.

Ако после процене ризика установи непосредну опасност од насиља у породици, надлежни полицијски службеник доноси наређење којим изриче хитну меру учиниоцу који је доведен у надлежну организациону јединицу полиције. Хитне мере су: мера привременог удаљења учиниоца из стана и мера привремене забране учиниоцу да контактира жртву насиља и прилази јој. Наређењем могу да се изрекну обе хитне мере. Наређење садржи: назив органа који га доноси, податке о лицу коме се изриче хитна мера, врсту хитне мере која се изриче и њено трајање, дан и час изрицања хитне мере и обавезу лица коме је изречена хитна мера да се по њеном истеку јави полицијском службенику који је изрекао. Наређење се уручује лицу коме је хитна мера изречена. Ако оно одбије пријем наређења, надлежни полицијски службеник саставља о томе белешку, чиме се сматра да је наређење уручено. Надлежни полицијски службеник доставља наређење, одмах после његовог уручења, основном јавном тужиоцу на чијем подручју се налази пребивалиште, односно боравиште жртве, центру за социјални рад и групи за координацију и сарадњу, а жртва насиља писмено се обавештава о врсти хитне мере која је изречена⁶⁹.

После пријема обавештења, процене ризика и наређења, основни јавни тужилац проучава обавештења и вреднује процену ризика надлежног полицијског службеника. Ако после тога установи непосредну опасност од насиља у породици, дужан је да суду поднесе предлог да се хитна мера продужи, у року од 24 часа од часа уручења наређења лицу коме је изречена хитна

⁶⁸ Члан 16.

⁶⁹ Члан 17.

мера. Уз предлог, основни јавни тужилац доставља суду и процену ризика надлежног полицијског службеника, своје вредновање његове процене ризика и друге доказе који указују на непосредну опасност од насиља у породици⁷⁰.

Предлог да се хитна мера продужи подноси се основном суду на чијем подручју се налази пребивалиште, односно боравиште жртве, а о предлогу одлучује судија појединац. Суд продужава хитну меру ако после вредновања процене ризика надлежног полицијског службеника, вредновања процене ризика које је учинио основни јавни тужилац, оцене приложених доказа и тврдњи из предлога основног јавног тужиоца и оцене изјашњења лица коме је хитна мера изречена, установи непосредну опасност од насиља у породици, иначе одбија предлог као неоснован. Решење о предлогу доноси се без одржавања рочишта, у року од 24 часа од пријема предлога да се хитна мера продужи⁷¹.

Хитна мера коју изриче надлежни полицијски службеник траје 48 часова од уручења наређења. Суд може хитну меру продужити за још 30 дана. Ако буде продужена хитна мера привременог удаљења учиниоца из стана, лице коме је изречена може да у пратњи полицијских службеника узме из стана неопходне личне ствари⁷². Лице које има сазнања о извршеном кривичном делу одређеном овим законом дужно је да то пријави полицији или јавном тужиоцу⁷³.

У кривичном поступку који се води за кривична дела одређена овим законом, суд је дужан да у року од 24 часа одлучи о предлогу јавног тужиоца за одређивање мере забране прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем и посећивања одређених места, мере забране напуштања боравишта и мере забране напуштања стана⁷⁴.

Лица одређена за везу именују се у полицијској управи, основном и вишем јавном тужилаштву, основном и вишем суду и центру за социјални рад. Именује их руководилац полицијске управе, јавни тужилац, председник суда и руководилац центра за социјални рад, из реда надлежних полицијских службеника и судија и заменика јавних тужилаца који су завршили специјализовану обуку, и запослених у центру за социјални рад. Лица одређена за везу свакодневно размењују обавештења и податке битне за спречавање насиља у породици, откривање, гоњење и суђење за кривична дела одређена овим законом и за пружање заштите и подршке жртвама насиља у породици и жртвама кривичних дела одређених овим законом⁷⁵.

⁷⁰ Члан 18.

⁷¹ Члан 19.

⁷² Члан 21.

⁷³ Члан 22.

⁷⁴ Члан 23.

⁷⁵ Члан 24.

На подручју сваког основног јавног тужилаштва образује се група за координацију и сарадњу. Она разматра сваки случај насиља у породици који није окончан правоснажном судском одлуком у грађанском или кривичном поступку, случајеве када треба да се пружи заштита и подршка жртвама насиља у породици и жртвама кривичних дела из овог закона, израђује индивидуални план заштите и подршке жртви и предлаже надлежном јавном тужилаштву мере за окончање судских поступака. Група за координацију и сарадњу одржава састанке најмање једном у 15 дана, а о току састанка води записник. Састанцима могу, по потреби, присуствовати представници образовних, васпитних и здравствених установа и Националне службе за запошљавање, представници других правних лица и удружења и појединци који пружају заштиту и подршку жртвама. Група за координацију и сарадњу доноси пословник о раду којим се ближе уређује њен начин рада и одлучивања⁷⁶.

Групу за координацију и сарадњу чине представници основних јавних тужилаштава, полицијских управа и центара за социјални рад, са подручја за које се група образује. Чланове групе за координацију и сарадњу именују руководиоци органа, из реда заменика основног јавног тужиоца који су завршили специјализовану обуку и надлежних полицијских службеника и запослених у центрима за социјални рад који раде на случајевима насиља у породици. Групом за координацију и сарадњу председава члан групе из реда заменика основног јавног тужиоца. Ако је за гоњење учинилаца кривичних дела одређених овим законом надлежно више јавно тужилаштво, виши јавни тужилац именује свог заменика, који је завршио специјализовану обуку, да учествује у раду групе и њоме председава⁷⁷.

Надлежни полицијски службеници и јавни тужиоци, заменици јавних тужилаца и судије који примењују овај закон дужни су да заврше специјализовану обуку према програму који доноси Правосудна академија. Специјализовану обуку спроводи Правосудна академија за јавне тужиоце, заменике јавних тужилаца и судије, у сарадњи са другим стручним установама и организацијама, а за полицијске службенике специјализовану обуку спроводи Криминалистичко-полицијска академија. По завршеној специјализованој обуци, Правосудна академија и Криминалистичко-полицијска академија издају полазницима обуке сертификате о завршеној обуци⁷⁸.

По пријему процене ризика којом је установљена непосредна опасност од насиља у породици, група за координацију и сарадњу израђује индивидуални план заштите и подршке жртви, који садржи целовите и делотворне мере заштите и подршке жртви, али и другим члановима породице којима је подршка потребна. У изради индивидуалног плана заштите и подршке

⁷⁶ Члан 25.

⁷⁷ Члан 26.

⁷⁸ Члан 28.

жртви учествује и жртва, ако то жели и ако то дозвољава њено емотивно и физичко стање. Мере заштите морају да пруже безбедност жртви, да зауставе насиље, спрече да се оно понови и заштите права жртве, а мере подршке да омогуће да се жртви пружи психосоцијална и друга подршка ради њеног опоравка, оснаживања и осамостаљивања. Индивидуалним планом заштите и подршке жртви одређују се извршиоци конкретних мера и рокови за њихово предузимање, као и план праћења и процене делотворности планираних и предузетих мера. Индивидуални план заштите и подршке жртви израђује се и за жртве кривичних дела из овог закона⁷⁹.

Надлежна полицијска управа води евиденције о пријављеним случајевима насиља у породици и о изрицању и извршењу хитних мера и извршењу мера заштите од насиља у породици. Основни суд води евиденцију о својим одлукама о предлозима за продужење хитних мера и о одређеним мерама заштите од насиља у породици. Основно јавно тужилаштво води евиденцију о предлозима за продужење хитних мера и захтевима за одређивање мера заштите од насиља у породици. Надлежни центар за социјални рад води евиденцију о примени индивидуалних планова заштите и подршке жртви. Евиденције полицијских управа, основних судова, основних јавних тужилаштва и центара за социјални рад воде се у електронском облику и чине Централну евиденцију о случајевима насиља у породици (у даљем тексту: Централна евиденција), коју води Републичко јавно тужилаштво. Подаци могу да се унесу у Централну евиденцију само уз коришћење одговарајућих заштићених приступних шифри. Подаци се чувају у евиденцијама и у Централној евиденцији десет година и после тога бришу⁸⁰.

Приступ подацима из Централне евиденције дозвољен је само у сврху остваривања надлежности предвиђених овим законом и уз коришћење заштићених приступних шифри.

Заменик јавног тужиоца који остварује надлежности јавног тужилаштва у спречавању насиља у породици и гоњењу учинилаца кривичних дела одређених овим законом (члан 9) има право на приступ свим подацима из Централне евиденције. Надлежни полицијски службеник има право на приступ Централној евиденцији само у делу који садржи податке из евиденција подручних полицијских управа и надлежних центара за социјални рад, надлежни судови само у делу који садржи податке из евиденција које воде основни судови, а надлежни центри за социјални рад – само у оном делу који садржи податке из евиденција које воде центри за социјални рад⁸¹.

⁷⁹ Члан 31.

⁸⁰ Члан 32.

⁸¹ Члан 33.

Казном затвора до 60 дана казниће се за прекршај лице које прекрши хитну меру која му је изречена или продужена. Новчаном казном од 50.000 динара до 150.000 динара казниће се за прекршај одговорно лице у државном и другом органу, организацији и установи које полицији или јавном тужиоцу неодложно не пријави или не реагује на пријаву или опструира пријављивање или реаговање на свако сазнање о насиљу у породици или непосредној опасности од њега (члан 13. став 2). Осуђујућа пресуда за прекршај лицу које прекрши хитну меру која му је изречена или продужена може се извршити пре њене правноснажности, према Закону о прекршајима⁸².

Кривични законик⁸³

У члану 194 Кривични законик предвиђа санкције за учионице кривичног дела Насиље у породици. Као посебан облик овог кривичног дела прописано је кршење мере заштите од насиља у породици. Закон прописује да се учионицима различитих облика овог кривичног дела изричу казне затвора у зависности од тежине кривичног дела, затим мере упозорења као што су условна осуда и условна осуда са заштитним надзором, казна рад у јавном интересу, мере безбедности и мере забране приближавања и комуникације.

Породични закон⁸⁴

Породични закон уређује односе у браку, ванбрачној заједници, односе родитеља и деце, усвојење, хранитељство, старатељство, издржавање, имовинске односе и заштиту од насиља у породици. Ради заштите од насиља у породици, надлежни суд може изрећи мере заштите од насиља у породици⁸⁵ којима се учиниоцу насиља привремено забрањује или ограничава одржавање личних односа са другим чланом породице. Те мере обухватају налоге за иселење из породичног дома, забрану приближавања члану породице, забрану приступа месту становања и забрану даљег узнемиравања члана породице.

Законик о кривичном поступку⁸⁶

Законик о кривичном поступку утврђује правила чији је циљ да нико невин не буде осуђен, а да се учиниоцу кривичног дела изрекне кривична санкција под условима које прописује кривични закон, на основу законито и правично спроведеног поступка.

⁸² Члан 36.

⁸³ „Службени гласник РС”, бр. 85/2005, 88/2005 – испр, 107/2005 – испр, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.

⁸⁴ „Службени гласник РС”, бр. 18/05 и 72/2011 – др. закон и 6/2015.

⁸⁵ Члан 198. Породичног закона.

⁸⁶ „Службени гласник РС”, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 и 35/2019.

Закон о полицији⁸⁷

Закон о полицији уређује унутрашње послове, организацију и надлежност Министарства унутрашњих послова и полиције као и друга питања од значаја за функционисање и поступање ових органа. Закон ближе уређује и поступање полицијских службеника у случајевима насиља у породици односно радње које је потребно предузети ради спречавања односно заустављања насиља које за последицу може имати nanoшење телесних повреда или лишење живота⁸⁸.

Закон о социјалној заштити⁸⁹

Закон о социјалној заштити уређује област социјалне заштите, са фокусом на циљеве, начела, права и услуге социјалне заштите. Закон такође регулише и права и обавезе корисника социјалне заштите међу којима се посебно истичу малолетна лица за која постоји опасност да ће постати или јесу жрте злостављања, занемаривања, насиља и експлоатације.

Закон о јавном реду и миру⁹⁰

Закон о јавном реду и миру уређује јавни ред и мир на јавном месту, утврђује противправна дела против јавног реда и мира и предвиђа новчане односно казне затвора за његово кршење.

Закон о прекршајима⁹¹

Закон о прекршајима уређује појам прекршаја, услове за прекршајну одговорност, услове за прописивање и примену прекршајних санкција, систем санкција, прекршајни поступак, итд. Учиниоцима прекршаја изричу се привремене заштитне мере као што су одузимање предмета, обавезно лечење зависника од алкохола и других психоактивних супстанци, обавезно психијатријско лечење, итд. Учиниоцима прекршаја могу бити изречене и мере забране приступа оштећеном, објектима или месту извршења прекршаја.

Закон о забрани дискриминације⁹²

Закон о забрани дискриминације забрањује свако физичко и друго насиље, експлоатацију, изражавање мржње, омаловажавање, уцењивање и узнемиравање с обзиром на пол, као и јавно заговарање, подржавање и поступање у складу са предрасудама, обичајима и другим друштвеним

⁸⁷ „Службени гласник РС”, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

⁸⁸ Члан 28. Закона о полицији.

⁸⁹ „Службени гласник РС”, број 24/2011.

⁹⁰ „Службени гласник РС”, бр. 6/2016 и 24/2018.

⁹¹ „Службени гласник РС”, бр. 65/2013, 13/2016, 98/2016 – одлука УС, 91/2019 и 91/2019 – др. закон.

⁹² „Службени гласник РС”, број 22/2009.

обрасцима понашања који су засновани на идеји подређености или надређености полова, односно стереотипних улога полова⁹³.

Закон о равноправности полова⁹⁴

Закон о равноправности полова уређује стварање једнаких могућности, предузимање посебних мера за спречавање и отклањање дискриминације засноване на полу и роду и поступак правне заштите жртава дискриминације. Члан 29 Закона о равноправности полова гарантује свим члановима породице једнако право на заштиту од насиља у породици и наводи да су сви надлежни органи дужни да планирају, спроводе и финансирају мере намењене подизању свести јавности о потреби спречавања насиља у породици.

⁹³ Члан 20 Закона о забрани дискриминације.

⁹⁴ „Службени гласник РС“, број 104/2009.

АНЕКС 2

СТАТИСТИЧКИ ПРИКАЗ ПОДАТАКА

Табела бр. 1: Подаци о састанцима група за координацију и сарадњу са подручја Београда одржаних у мају и почетком јуна 2018. године

Група за координацију и сарадњу	Број састанака у мају	Број достав. записника	Трајање састанака	Укупно разматраних случајева на свим састанцима	Број разматраних нових случајева	Број разматраних текућих случајева	Број разматраних ванредних случајева
Барајево и Сопот	2	2	45 – 60 мин	10	6	4	0
Лазаревац	2	2	1,5 – 2 с	18	18	0	0
Палилула	3	3	4 – 5 с	136	30	106	0
Стари град	2	2 ⁹⁵	4 – 5 с	29	12	17	0
Сурчин	1	2 ⁹⁶	2 с	35	13	22	0
Земун	4	4	3 – 4 с	57	56	1	0
Врачар	3	3	1,5 – 2,5 с	39	13	26	0
Звездара	2	2	3 – 3,5 с	32	15	15	2
Гроцка	3	3	1,20 – 4 с	92	26	52	14
Младеновац	2	2	45 – 60 мин	31	14	17	0
Нови Београд	2	2	2 с	21	21	0	0
Обреновац	2	2	45 мин	27	27	0	0
Раковица	3	3	2,5 – 4,5 с	75	42	23	10
Савски венац	2	2	35 мин – 1с	13	10	3	0
Чукарица	4	4	1,5 – 5,5 с	94	50	38	6
Вождовац	6	6	1,5 – 3,25 с	131	104	21	6
УКУПНО	43	44		840	457	345	38

⁹⁵ Достављени делови записника на којима су били разматрани само новопријављени случајеви насиља.

⁹⁶ Достављен записник и са састанка групе који је одржан почетком јуна 2018.г.

Табела бр. 2: Укупан број индивидуалних планова мера заштите и подршке жртвама израђених на састанцима група за координацију и сарадњу са територије Града Београда и број планова који су достављени Заштитнику грађана

Група за координацију и сарадњу	Укупно израђених планова	Израђени планови у новопријављеним случајевима	Израђени планови у текућим случајевима	Израђени планови у ванредним случајевима	Достављени планови	Достављени планови у новопријављеним случајевима	Достављени планови у текућим случајевима	Достављени планови у ванредним случајевима
Барајево	3	3	0	0	8	8	0	0
Сопот	3	3	0	0	2	2	0	0
Лазаревац	0	0	0	0	0	0	0	0
Палилула	92	26	66	0	92	26	66	0
Стари град	25	15	10	0	8	6	2	0
Сурчин	1	1	0	0	1	1	0	0
Земун	0	0	0	0	0	0	0	0
Врачар	28	10	17	1	28	10	17	1
Звездара	22	11	11	0	18	9	9	0
Гроцка	60	22	30	8	60	22	30	8
Младеновац	14	14	0	0	14	14	0	0
Нови Београд	2	2	0	0	2	2	0	0
Обреновац	27	27	0	0	27	27	0	0
Раковица	24	17	6	1	22	17	5	0
Савски венац	4	4	0	0	4	4	0	0
Чукарица	59	37	21	1	59	37	21	1
Вождовац	48	36	12	0	48	36	12	0
УКУПНО	412	228	173	11	393	221	162	10

Табела бр. 3: Родна димензија новопријављених случајева насиља у породици разматраним на достављеним записницима група за координацију и сарадњу на подручју Београда

Учиниоци / жртве	Мушки	Женски	И мушки и женски	Није наведено	Укупно
Пол учиниоца	372	71	9	2	454
Пол жртве	81	339	19	15	454

Табела бр. 4: Сроднички односи учинилаца и жртава у новопријављеним случајевима насиља у породици разматраним на састанцима група за координацију и сарадњу који су достављени Заштитнику грађана

Сроднички однос (насилник/ жртва):	
Супруг/супруга (ванбрачни)	143
Супруга/супруг (ванбрачни)	11
Бивши супруг/бивша супруга (ванбрачни)	66
Бивша супруга/ бивши супруг (ванбрачни)	6
Обострана супружничка	9
Отац/ ћерка (очух/пасторка)	14
Отац/син (очух/пасторак)	12
Мајка/ћерка (маћеха/ пасторка)	8
Мајка/син(маћеха/пасторка)	6
Син/отац (пасторак/очух)	16
Син/мајка (пасторак/маћеха)	23
Унук/бака(деда)	4
Унука/бака	3
Бака(деда)/унук	1
Ћерка/ отац (пасторка/очух)	4
Ћерка/ мајка (маћеха/пасторка)	12
Обострано родитељско/ дете	2
Брат/брат	4
Брат/сестра	6
Чланови фамилије ⁹⁷	40
Бивши момак/ бивша девојка	1
Бивша девојка/ бивши момак	0
Момак/девојка	9
Девојка/момак	1
Више учинилаца	10
Више жртава	16
Више учинилаца и више жртава	3
Нема података	22
Није случај насиља у породици	2
Укупно	454

⁹⁷ Чланови фамилије: 1. Зет-таст, 2. Брат-брат, 3. Девер-снаја, 4. Тетка-братаница, 5. сестра-брат, 6. снаја- свекрва, 7. свекар- снаја, 8. Свекрва- снаја, 9. Зет- ташта, 10. Бивши зет и таст.

Табела бр. 5: Изречене хитне мере у новопријављеним случајевима насиља у породици разматраним на састанцима група за координацију и сарадњу на подручју Београда који су достављени Заштитнику грађана

Хитне мере	Да	Не	Нема података	Није могла бити продужена	Укупно
Полицијске хитне мере удаљења	69	353	32	-	454
Полицијске хитне мере забране контакта	146	278	30	-	454
Предлог за продужење хитних мера	99	94	199	62	454
Прекршена хитна мера ⁹⁸	8	-	-	-	454

Табела бр. 6: Изречена усмена упозорења и поднете прекршајне пријаве у новопријављеним случајевима наведеним на записницима група за координацију и сарадњу који су достављени Заштитнику грађана

Група за координацију и сарадњу	Број нових случајева	Усмено упозорење	Усмено упозорење %	Прекршајна пријава за ЈРМ	Прекршајна пријава за ЈРМ %	Укупно упозорења и пријава ЈРМ	Укупно упозорења и пријава ЈРМ %
Палилула	30	14	47%	0	0%	14	47%
Сурчин	13	1	8%	0	0%	1	8%
Земун	56	6	11%	6	11%	12	22%
Врачар	13	1	8%	1	8%	2	16%
Раковица	42	3	7%	0	0%	3	7%
Чукарица	50	2	4%	5	10%	7	14%
Вождовац	104	24	23%	6	6%	30	29%
Гроцка	26	0	0%	2	8%	2	8%
Нови Београд	21	0	0%	1	5%	1	5%

⁹⁸ Казне за кршење хитних мера: 3 казне затвором од 20 – 60 дана, 1 новчана казна од 50.000 динара, 4 нема података.

Табела бр. 7: Мере заштите и подршке жртви садржане у индивидуалним плановима израђеним на састанцима група за координацију и сарадњу на подручју Београда који су достављени Заштитнику грађана

Мере заштите	Да	Не	Нема података	Укупно
Мере заштите од насиља у породици	18	239	197	454
Подента кривична пријава	75	219	160	454
Саветовање ⁹⁹ :	229	82	143	454
Правна помоћ ¹⁰⁰ :	10	252	192	454
Финансијска подршка:	0	267	187	454
Сигурна кућа:	3	267	184	454
Други смештај:	2	270	182	454
Запослење ¹⁰¹ :	1	270	183	454
Здравствена заштита:	20	243	191	454
Подршка деци:	3	211	239	454
Рад са учиниоцем ¹⁰² :	8	253	193	454

⁹⁹ Од укупно 229 случајева саветовања, у 226 случајева ову помоћ је пружио ЦСР, у 2 случаја то је радила полиција, у једном није наведено ко врши саветовање.

¹⁰⁰ Од укупно 10 случајева правне помоћи, у 8 случајева ову помоћ је пружио ЦСР, у једном случају ОЈТ, а у једном није наведено.

¹⁰¹ Пружила Национална служба за запошљавање.

¹⁰² Рад са учиниоцем насиља подразумева: обављање разговора, одвођење на преглед у Клинику за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“, упознавање са ненасилним облицима комуникација, упозорење на понашање, одређивање вештачења.

Табела бр. 8: Подаци о случајевима разматраним на састанцима група за координацију и сарадњу са територије Града Београда у мају и почетком јуна 2018. године

Група за координацију и сарадњу	Укупно разматрано случајева на свим састанцима	Укупно разматрано нових случајева	Укупно разматрано текућих случајева	Укупно разматрано ванредних случајева
Барајево	6	2	4	0
Сопот	4	4	0	0
Младеновац	31	14	17	0
Обреновац	27	27	0	0
Савски венац	13	10	3	0
Лазаревац	18	18	0	0
Сурчин	35	13	22	0
Нови Београд	21	21	0	0
Врачар	39	13	26	0
Гроцка	92	26	52	14
Раковица	75	42	23	10
Чукарица	94	50	38	6
Вождовац	131	104	21	6
Земун	57	56	1	0
Звездара	32	15	15	2
Палилула	136	30	106	0
Стари град	29	12	17	0
УКУПНО	840	457	345	38

Група за координацију и сарадњу	Укупно разматрано случајева на 1. састанку	Разматрано нових случајева на 1. састанку	Разматрано текућих случајева на 1. састанку	Разматрано ванредних случајева на 1. састанку	Укупно разматрано случајева на 2. састанку	Разматрано нових случајева на 2. састанку	Разматрано текућих случајева на 2. састанку	Разматрано ванредних случајева на 2. састанку
Барајево	3	0	3	0	3	2	1	0
Сопот	3	3	0	0	1	1	0	0
Младеновац	14	8	6	0	17	6	11	0
Обреновац	13	13	0	0	14	14	0	0
Савски венац	6	6	0	0	7	4	3	0
Лазаревац	12	12	0	0	6	6	0	0
Сурчин	15	4	11	0	20	9	11	0
Нови Београд	9	9	0	0	12	12	0	0
Врачар	15	0	15	0	17	9	8	0
Гроцка	25	5	13	7	28	5	16	7
Раковица	29	21	7	1	33	15	14	4
Чукарица	43	20	18	5	15	8	7	0
Вождовац	47	47	0	0	29	24	0	5
Земун	12	12	1	0	14	14	0	0
Звездара	15	15	0	0	17	0	15	2
Палилула	41	13	28	0	50	4	46	0
Стари град	17	7	10	0	12	5	7	0

Група за координацију и сарадњу	Укупно разма-трано случа-јева на 3. са-станку	Разма-трано ново-прија-вљених случа-јева на 3. са-станку	Разма-трано теку-ћих случа-јева на 3. са-станку	Разма-трано ван-редних случа-јева на 3. са-станку	Разма-трано ново-прија-вљених случа-јева на 4. са-станку	Разма-трано теку-ћих случа-јева на 4. са-станку	Разма-трано ван-редних случа-јева на 4. са-станку	Разма-трано теку-ћих случа-јева на 5. са-станку	Разма-трано теку-ћих случа-јева на 6. са-станку
Барајево									
Сопот									
Младеновац									
Обреновац									
Савски венац									
Лазаревац									
Сурчин									
Нови Београд									
Врачар	7	4	3	0					
Гроцка	39	16	23	0					
Раковица	13	6	2	5					
Чукарица	22	11	10	1	11	3	0		
Вождовац	25	24	0	1	9	0	0	6	15
Земун	16	16	0	0	14	0	0		
Звездара									
Палилула	45	13	32	0					
Стари град									

